

KOČKA MUZEJNÍ

Časopis Regionálního muzea v Jílovém u Prahy

■ ročník III / číslo 4

■ LISTOPAD 2025

■ www.muzeumjilove.cz

OSLAVA
SVÁTKU
SAMHAIN

JÍLOVÉ PŘED
STO LETY
A DNES

PLAVCI
NA SÁZAVĚ
OPILEJ PARNÍK

NÁVRAT
STARÝCH
ODRŮD

KNIHY
PRO KOČKU
BÁJNÁ ŠTOLA

Štrůdly, káva a jablka z Jílového

Jeden říjnový den již od samého rána jsme měli potěšení z nádherně provoněného muzea od jablečných závinů, které pekly naše kolegyně Galina a Jana. A navíc z jablek odrůd rostoucích v Jílovém a okolí. A proč bylo to potěšení?

Večer totiž byla v muzeu přednáška a ovocnářská degustace, kterou připravil Vojtěch Ptáček, předseda Okrašlovacího spolku Jílové – a jak fotografie napovídá, bylo co ochutnávat. No a když se k ovoci přidaly různé závin, třeba ze zakysané smetany nebo pivní jablečný závin, a k tomu kafe a čaj, byla z toho výborná společná hostina obohacená dalšími závin, donesené návštěvnicemi přednášky.

Projekt digitalizace kronik na cestách

Výsledky a některé překvapivé objevy v digitalizaci desítek trampských, skautských a vodáckých kronik byly v průběhu podzimu prezentovány v Hlinsku na *Semináři Etnografické komise Asociace muzeí a galerií ČR*, dále na konferenci *Kulturní dědictví regionu* pořádané Muzeem jižního Plzeňska v Blovicích a nakonec na semináři *Muzeum a kulturní paměť* v Masarykově muzeu v Hodoníně. Skvělou odměnou byla slova etnografky, která příspěvek okomentovala slovy: „Když jsem v programu uviděla téma kronik, nebyla jsem si jistá, co čekat, ale nakonec to byla naprostá pecka!“

Dále byly skeny z digitalizace využity na přednáškách v Blansku a v Týnci nad Sázavou a rozsáhlý článek s ukázkami digitalizovaných kronik vyšel v listopadovém čísle odborného časopisu *Dějiny a současnost*.

Jako v lázních...

...se nyní můžou cítit návštěvníci našeho muzea, protože pro vás máme v našem obchůdku připravené muzejní lázeňské Zlatohorní Jílovské oplatky, a to s oříškovou náplní! Pokud si chcete z muzea kromě zážitků a poučení odnést i něco dobrého a sladkého na zub, jsou lázeňské oplatky tou nejlepší volbou. Dobrou chuť!

Děkujeme všem našim návštěvníkům Středočeského kulturního léta za společně strávený čas ve zcela zaplněném sále Sokolovny, při večeru plném vtipů a scének v pořadu Zdeňka Izera nazvaném *Výndavací, zas tam dáci*.

Na stříbrném plátně

V kinech právě běží nový český film Fichtelberg – dobrodružná cesta mladého rytíře až za hranu života, kde najde víc, než hledá. Část natáčení probíhala přímo v naší stole sv. Antonína Paduánského. A pozor, vezměte s sebou do kina pouze statečné děti. Tahle filmová „pohádka“ má pořádně strašidelnou a odvážnou atmosféru.

Návštěvní dny na přelomu roku

Každoročně jsou první lednové dny věnovány údržbě muzea, jeho sbírkám a přípravě dalších výstav. Proto bude pro návštěvníky od 31. 12. do 13. 1. muzeum uzavřeno. Děkujeme tímto za pochození – muzeum se musí pořádně připravit do nastávajícího roku. Více o návštěvních hodinách během svátků, před nimi i po nich, najdete přehledně uvedené na poslední straně časopisu.

Okem času

V parku před muzeem můžete až do 31. 12. zhlédnout volně přístupnou panelovou výstavu *Okem času*. Ta vás přenesení zpět v čas do let 1977 až 1985, kdy se budova našeho muzea důkladně rekonstruovala. Série snímků umožňuje srovnání stavu míst při současné rekonstrukci a té před čtyřiceti lety – a jsou to velké rozdíly.

INFORMAČNÍ CENTRUM

+420 241 950 791 ✉ pokladna@muzeumjilove.cz

- předprodej vstupenek na představení a akce pořádané Regionálním muzeem
- informace o pamětihodnostech, přírodních zajímavostech, turistických cílech regionu a jízdních řádech
- informace o ubytování a stravování
- kulturní a sportovní přehledy
- turistické propagační materiály, razítka do turistických zápisníků
- nabídka pohlednic, map, místních i regionálních průvodců a publikací
- dárkové a upomínkové předměty z Jílového

Muzeum a informační centrum je otevřeno denně, mimo pondělí (pokud není svátkem)
ZÁŘÍ – KVĚTEN: 9 – 12, 13 – 16 hodin ČERVEN – SRPEN: 9 – 17 hodin

OBSAH

MUZEJNÍ STRÍPKY	2
SLOVO ŘEDITELKY	3
TELEVIZNÍ BABIČKY S HOREČKOU ZLATOU	4
JÍLOVÉ PŘED STO LETY A DNES	5
KNIHY PRO KOČKU	6
MOJE VZPOMÍNKA NA PETRA MORÁVKA	7
DOBRODRUŽSTVÍ V BÁJNÉ ŠTOLE	8
VÝLET K ZANIKLÉ TVRZI NA TURYNÍ	9
VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V PARTNERSKÉM MĚSTĚ HOLZGELRINGEN	10
SAMHAIN V JÍLOVÉM	11
NÁVŠTĚVNÍ KNIHA	12
MEDAILONEK: JANA PÁLOVÁ	13
PRVNÍ LIDÉ NA JÍLOVSKU	14
CESTA DO PRAVĚKU JÍLOVSKA	14
ČESKÉ MUZEUM STŘÍBRA	16
PROČ TRAMPUJEME	18
NÁVRAT STARÝCH ODRŮD DO KRAJINY JÍLOVSKA	20
OPILEJ PARNÍK	21
PLAVCI NA SÁZAVĚ	22
CELÝ MŮJ MAJETEK JE KŮŇ, UZDA, SEDLO A PÁR ŠESTIRANÁČŮ	25

ADRESA REDAKCE A VYDAVATELE:

REGIONÁLNÍ MUZEUM
V JÍLOVÉM U PRAHY

Masarykovo náměstí 16

254 01 Jílové u Prahy

☎ +420 241 950 791

✉ info@muzeumjilove.cz

www.muzeumjilove.cz

Kontakt do redakce:

✉ kocka@muzeumjilove.cz

Regionální muzeum
v Jílovém u PrahyPříspěvková organizace
Středočeského kraje

Středočeský kraj

Moji milí čtenáři,

držíte v ruce už deváté vydání našeho časopisu a přichází s ním i chvíle, kdy se pomalu zastavujeme, bilancujeme a těšíme se na svátky. Blíží se Vánoce, čas klidu a pohody a já vám z celého srdce přeji, aby pro vás byly krásné, radostné a naplněné. A nám všem přeji, abychom si i v novém roce dopřáli hezké chvíle v muzeu, které je našim společným místem pro historii i pro zážitky. Poslední týdny byly u nás plné práce. Chtěli jsme, aby se nám podařilo připravit ještě jeden malý vánoční dárek. A povedlo se. Vydje nová kniha fotografií *Jílové včera a dnes*, která zachycuje proměny našeho města i jeho nejkrásnější kouty. Věřím, že potěší nejen vás, ale i vaše blízké. Možná v ní objevíte místo, které znáte od dětství, nebo uvidíte Jílové tak, jak jste ho dosud neviděli.

Letošní rok byl pro muzeum výjimečný. Po všechny otevírací dny bylo u nás rušno a návštěvníků přibývalo. Přesná čísla sice ještě nemáme, ale už teď tušíme, že rok 2025 bude rekordní. A právě to je pro nás ten

nejhezčí dárek – vědomí, že naše práce má smysl a že se k nám rádi vracíte. Na příští rok chystáme několik novinek a překvapení, která vám prozradím zase v příští Kočce. Můžu ale slíbit, že nudit se rozhodně nebudete.

A nakonec bych se s vámi chtěla podělit o něco osobního. Stala jsem se fanynkou boxu a může za to Vilda Jakš. Jeho výstava v našem muzeu a příběh, který se za ní skrývá, mě doslova chytily za srdce. Knihu o Vildovi, kterou si můžete koupit na pokladně, jsem přečetla jedním dechem. Čím víc o něm vím, tím víc si ho vážím. Z obyčejného kluka z vesnice se stal hrdina a uznávaný sportovec doma i v zahraničí. Ženy ho milovaly a muži obdivovali, přesto měl v sobě pokoru, sílu i lidskost. Dělal to, co ho bavilo, a přitom nezapomínal na druhé. Byl rošťák s dobrým srdcem a právě to z něj dělá osobnost, která inspiruje i dnes.

Mějte se krásně, prožijte svátky s těmi, které máte rádi, a zachovejte nám přízeň i v novém roce.

Šárka Juřinová

KOČKA MUZEJNÍ V MOBILU A POČÍTAČI

V případě zájmu o zaslání e-verze časopisu napište na redakční e-mail kocka@muzeumjilove.cz a ve zprávě stačí uvést pouze název časopisu a Vaše jméno (další údaje nejsou potřeba). A hned po vydání každého nového čísla Vám bude zdarma poslán e-výtisk Kočky muzejní.

Předchozí číslo se rozeslalo na 3 699 e-mailových adres a další těžko odhadnutelný počet Koček přeposlali dál mnozí z Vás, za což moc děkujeme!

KOČKA MUZEJNÍ Č. 4/2025

Vedoucí redakce: PhDr. Šárka Juřinová (ŠJ)

Šéfredaktor: Michael Antony (MAT)

Grafická úprava: Kateřina Tomášková

Korektura textů: Bc. Hana Smolová

Spolupracovali: PhDr. Irena Děkanovská, Ph.D., Mgr. Jan Eigner, Mgr. Dana Hanka Chmelíková, Marcela Budská, Mgr. Veronika Stachurová Kucrová, Ph.D., Jana Pálová, Ing. Vojtěch Ptáček, Pepa Braun, Mgr. Jan Vizner, Mgr. Lenka Mazačová, Bc. Jiří Smola, Milena Davidková, Mgr. Jakub Lesňák.

Foto na titulní straně: Jiří Smola (taneční skupina *Siderea* a její vystoupení na muzejním Samhainu)

Povoleno Ministerstvem kultury ČR, MK ČR E 24544

NEPRODEJNÉ!

Uzávěrka dalšího čísla je 15. ledna 2026

DISTRIBUCE TIŠTĚNÝCH VÝTIISKŮ

Tištěný časopis je k dispozici zdarma v Informačním centru nacházejícím se v prostorách Regionálního muzea a v sezoně od dubna do října i v pokladních štol sv. Antonína Paduánského a Halíře.

STARŠÍ ČÍSLA KE STAŽENÍ

Všechny dosud vyšlé Kočky muzejní si můžete stáhnout na našich webových stránkách, a to zde:

Televizní Babičky s horečkou zlatou

Koncem srpna se v našem muzeu natáčel další díl oblíbeného pořadu České televize **Co naše babičky uměly a na co my jsme zapomněli**. Pořad je zpravidla zaměřený na pozapomenuté dovednosti našich předků, historické tradice a staré recepty. Zároveň přináší spoustu tipů, jak si poradit, když selže technika 21. století, nebo jak se postarat o sebe, své blízké, ale i domácí mazlíčky a užitková zvířata. Ale nám už od brzkého rána v uších zněla písnička ze známého filmu Vrchní prchni, ta o horečce zlaté...

A byl k tomu důvod, protože „Babičky“, přesněji moderátorské duo Tereza Hátleová a Petr Pěkní, přijeli do muzea přilákání leskem naší expozice Zlata, štolami a bohatou historií Královského zlatohorního města Jílového.

Natáčení bylo proto rozdělené do dvou dnů. Nejdříve začínalo v expozici Zlata, a to spo-

lečně s ředitelkou muzea Šárkou Juřinovou a předsedou České numismatické společnosti panem Michalem Maškem. Přišla řeč na největší nugget na světě, cenu a kupní sílu zlatých mincí kdysi a dnes, podmokelský poklad a alchymistu Edwarda Kellyho, který jeden čas vlastnil budovu, v níž sídlí naše muzeum. Zaznělo kolik tun zlata se v Jílovém vytěžilo a kolik ho tu ještě zbývá a názorně bylo předvedeno, jak objemná je tuna zlata. Nebudu napínat, v pohodě se vejde... třeba... do pirátské truhly. Takže scény z filmů o vesele poskakujících pirátech, kteří v jedné ruce nesou truhlu plnou zlata a v druhé láhev třtinového rumu, jsou ve skutečnosti nad lidskou sílu. Dokonce i nad sílu Jacka Sparrowa...

Následně se s natáčením pokračovalo ve Studeném, v naší zlatonosné štolě sv. Antonína Paduánského. Svým odborným výkladem ho doprovodil vedoucí muzejních štol Daniel Bezděk, který divákům popsal středověkou těžbu a těžkou dřinu tehdejších horníků.

A pokud by nám druhý den měla v uších znít taky nějaká tematická písnička, určitě by to byla píseň *Jen ty má Sáza*. Natáčelo se totiž

přímo v Pikovicích, ve zlatonosné řece Sáza. O bohaté historii i současnosti zlatokopectví poutavě vyprávěl odborník na slovo i zlatokopeckou pánev vzatý, pan Vladimír Bláha z Českého klubu zlatokopů, a ukázkou rýžování zlatinek z řeky jeho kamarád Zába, účastník Mistrovství světa v rýžování zlata. Závěrečný dlouhý záběr zlatinek na dně jeho pánve má sílu vyvolat další skutečnou zlatou horečku v Posázaví.

Krásné záběry Jílového, náměstí, muzea, Žampašského viaduktu i kaňonu Sázy z ptáčích perspektiv skvěle dokreslily celý tento povedený díl nazvaný poněkud nepřekvapivě **ZLATÁ HOREČKA**.

K odvysílání dílu Zlatá horečka došlo již v říjnu, je stále ke zhlédnutí v archivu České televize a odkaz na něj najdete v příloženém QR Kódu.

- MAT -

V deštivých stopách Vildy Jakše

Když jsme se dozvěděli, že v termínu slíbené komentované procházky Posázavskou stezkou

Po stopách Vildy Jakše, která se konala v rámci oslav Dne Středočeského kraje, je výluka vlaku, jen jsme si řekli, že teď už to zachrání pouze dobré počasí. Nepřetržitě deště byly mlžně vlhkou odpovědí na naše přání. Děkujeme proto všem čtrnácti statečným účastníkům a účastnicím, kteří se procházky účastnili a nenechali se odradit překážkami. Odměnou nám všem byla krásná cesta podzimně voňavým kaňonem Sázy, návštěva původní chaty Vildy Jakše a vyhlídky letos pojmenované jeho jménem.

O týden později, v neděli 9. října, následovala komentovaná prohlídka výstavy Vilda Jakš – Boxer s křídly. O jeho životě povídali Filip Procházka z Klubu vojenské historie Wings in Exile a Michael Antony.

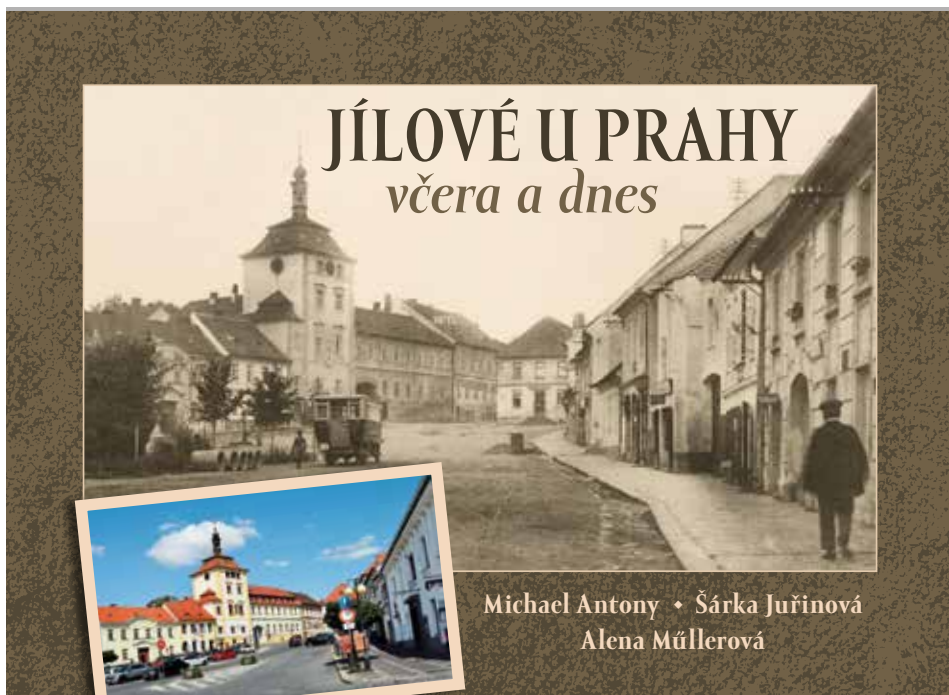
- red -

Jílové před sto lety a dnes

V těchto dnech vydáváme u nakladatelství Tváře knihu porovnávacích fotografií **Jílové u Prahy včera a dnes**. Autory publikace jsou muzejníci **Šárka Juřinová**, **Michael Antony** a kronikárka Jílového paní **Alena Müllerová**. V knize si můžete přehledně porovnat, jak vypadalo Jílové a jeho okolí oproti dnešku, a to i v minulosti hodně vzdálené. Vždyť nejstarší fotografie použité v knize pochází až z roku 1894. Naprostá většina těchto historických fotografií je z archivu našeho muzea a ty současné byly vyfoceny v průběhu letošního srpna až října.

Na víc jak stovce fotografií je samozřejmě zachyceno to podstatné z Jílového a jeho okolí: budova radnice, náměstí, muzeum, Obecní dům, kostel sv. Vojtěcha, Čihákův dům, Sokolovna, Klomínkův pivovar, základní škola, rybník a park za muzeem, hostinec U Karkule, Pražská, Karlova a Nádražní ulice, původní benzínka v Jílovém, U žlábků, budova internátu Středního odborné-

ho učiliště a mnohé další. Nechybí ani porovnávací fotografie z oslav osvobození v roce 1945 nebo z masopustu o pár let později, a překvapením určitě bude, jak vypadalo místo, na kterém dnes stojí obchodní dům Norma.

Dále dostala svůj prostor Boží skála, Obětí kameny, Hanušova vila na Radlíku a náves kolem původního „kopečku“, Žampašský viadukt i plovárna, důl Pepř, štola Halíře, půvabné zvoničky ve Studeném a v Lukách pod Medníkem, hotel Hrádek, jílovské nádraží, Brabcův přívoz...

Součástí knihy jsou i úžasné panoramatické fotografie náměstí a scény z budování Posázavské dráhy, které vypadají, jako by byly vyfoceny kdysi dávno ve Skalistých horách. Až se nechce věřit, že jde o náš kraj.

Pod každou fotografií se zároveň nachází popisek přibližující historii i současnost dotyčného místa a při jejich sepsávání se přišlo na mnoho překvapivých faktů.

Naše poděkování za spolupráci při shánění materiálů, fotografií a tolik potřebných informací patří celé řadě jílová-

ků i přespolních, a to: Veronice Stachurové Kucrové, Marcelu Budské, Haně Smolové, Vladimíru Brabcovi, Jiřímu Klomínkovi, Antonínu Ringelhánovi, Jiřímu Naarovi, Tereze Křečkové, Bohuslavě Dostálové, Petře Krotké, Renátě Vladykové, Michalu Dostálovi, Libuši Holzbachové a Stanislavě Fourové.

Při focení porovnávacích fotografií došlo k celé řadě veselých i zajímavých momentů, protože krajina i město se na mnohých místech změnily. Namátkou mě napadá šplhání na plot u sokolovny, uskakování před silným motorkářem před Hanušovou vilou, bolestné vyndávání trnů z „pozadí“ po pádu v ostružině při focení dolu Pepř, dlouhé přesvědčování vybružně mlčících zedníků o tom, že zrovna jejich lešení překáží

při focení vyhledu na kostel, prosekávání krovů u zvoničky, záchrana uvízlé paní v Lukách pod Medníkem, uskakování před vlakem u viaduktu, zdolávání drnového pahorku uprostřed staveniště pod Billou, opakované vysvětlování stánkaři před Čihákovým domem, že být pořád nakloněn s fotoaparátem přes jeho klobásy neznamená, že je chci koupit nebo uzmout...

Bylo toho prostě dost a bylo to fajn.

- MAT -

Milí čtenáři, před vámi leží kniha, která propojuje minulost a přítomnost našeho města. Jílové u Prahy, kdysi proslulé těžbou zlata, uchovává příběhy, jež se zrcadlí v jeho ulicích, domech a krajině. Prostřednictvím historických fotografií a jejich současných protějšků můžete na vlastní oči sledovat proměny míst, kudy denně procházíme. Každý snímek nese stopu lidí, kteří zde žili, pracovali a vtiskli Jílovému jeho jedinečný ráz. Publikaci Jílové u Prahy včera a dnes připravilo Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, které je s naším muzeem úzce spjaté už více jak 130 let od svého založení jílovským rodákem Leopoldem Čihákem. Na její podobě se podílela řada kolegů, kteří shromáždili historické fotografie, pátrali v archívech a hledali přesná místa, odkud se kdysi díval objektiv fotoaparátu. Mezi snímky najdete i fotografii pořízenou před více než sto třiceti lety, takže můžete porovnat dávnou atmosféru s dnešním životem a vnímat, jak hluboké kořeny má naše město a jakou cestu ušlo.

Děkuji všem, kteří se na přípravě knihy podíleli, a také vám, čtenářům, že se vydáváte na cestu časem. Přeji, aby vám prohlížení snímků přineslo radost a možná i nové pohledy na známá místa.

PhDr. Šárka Juřinová

Pokud si chcete udělat radost pod stromček nebo svým blízkým, kniha **Jílové u Prahy včera a dnes** bude od 9. prosince k dostání v pokladně našeho muzea.

Knihy pro kočku a pod stromeček

Naši muzejníci a muzejnice i externí spolupracovníci se snaží sepsat svoje znalosti, poznatky i objevy, a proto vám představím některá jejich kořata, vlastně knížky. Samozřejmě, všechny tyto knihy jsou k dispozici v pokladně našeho muzea nebo na Vánočním předvádění, a vím dobře, že moji muzejníci jsou moc rádi, když je o jejich knihy zájem. A protože jsem kočka, tak tu nemňoukám skromně někde u myši díry, ale rovnou sem jako první dávám knihu o mně!!!

Fifi

MUZEUM PRO KOČKU

Irena Ričlová Lachoutová

V ní přijmete pozvání do příběhu, v němž se čtivou formou snoubí střípky minulosti i legend. Muzejní kočka Fifinka vás v jednotlivých, bohatě ilustrovaných kapitolách, provede nejen celým muzeem, jeho expozicemi a výstavami, ale seznámí vás i s osobnostmi, které měly něco společného s muzeem nebo zlatem královského města Jílové. Například s proslulým alchymistou císaře Rudolfa II., magistrem Kellym, který jeden čas budovu našeho muzea dokonce i vlastnil, barokním malířem Petrem Brandlem, hledačem zlatého štěstí Janem Rotlevem, či s mnichy Ostrovského kláštera. To vše formou čtivých příběhů viděných chytrým kočičím pohledem.

Vydáno: 2025, Krigl, cena 160 Kč

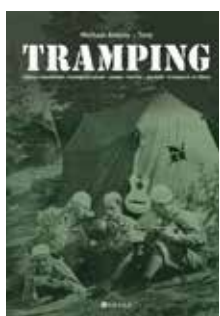

130 LET JÍLOVSKÉHO MUZEA 1891-2021

Veronika Stachurová Kucrová, Šárka Juřinová a kol.

Vše, co potřebujete vědět o našem muzeu – od nejstarší historie domu Mince, sahající až do poloviny 14. století, přes osobnosti spojené s muzeem až po dějiny samotného muzea, kdy se základem muzejního fondu stal dar jeho zakladatele Leopolda Čiháka. Nechybí seznam výstav, akcí, představení a dalších událostí konajících se u nás, štol provozované muzeem, naučné stezky. To vše doplněné velkým množstvím fotografií současných i archivních.

Vydáno: 2021, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, cena 220 Kč

TRAMPING

Michael Antony

Dosud nejobsáhlejší kniha věnovaná trampingu. Je rozdělena do dvou částí. Ta první dává prostor jeho dějinám až po současnost. Ve druhé je čtrnáct tematických kapitol, např. *Ta naše písnička trampská, Trampské osobnosti, Sport na osadách i olympiádě, Hospůdko, hospůdko trampská, Zelené řádky časopisů a knih, Trampové na stříbrném plátně, Legendy a pověsti, Historiky z vandru...* atd. Texty doplňuje 450 archivních i současných fotografií.

Vydáno: 2023 (dotisk 1. vydání), Albatros, cena 690 Kč

JÍLOVSKÉ ZLATÉ DOLY

Petr Morávek, Jiří Litochleb

Když Keltové před tisíci lety objevili v krajině kolem Jílového zlato, převážně ho získávali rýžováním z potočních, říčních a svahových sedimentů. Byli důkladní, a tak po nich mnoho žádaného kovu na povrchu nezbylo. Jejich následovníci již museli pod zem. Zlato získávali ve štolách desítky a stovky metrů hluboko. O tom všem vypráví publikace renomovaných autorů, předních znalců výskytu a dolování zlata u nás. Všímá si geologického vývoje území, popisuje vznik zlatonosných ložisek a jejich minerály, pokusy o obnovu těžby, záležitost průzkumu těžby a zpracování zlata. Fotografie a kresby názorně dokreslují historii dva tisíce let trvající těžby jílovského zlata.

Vydáno: 2018, Česká geologická služba, cena 350 Kč

FILMOVÉ JÍLOVÉ

Veronika Stachurová Kucrová, Jan Sít

Publikace vychází z výstavy realizované v našem muzeu v roce 2021 a představuje podrobněji 39 filmů, adaptací a seriálů, které byly alespoň částečně natáčeny v Jílovém či okolí. V úvodních kapitolách se čtenáři dozví také o filmové tvorbě zdejšího rodáka, spisovatele Jana Morávka a historii biografů ve městě. Nechybí bohatý fotografický doprovod.

Vydáno: 2022, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, cena 270 Kč

KRAJ NA KONCI STŘEDOVĚKU

Jan Vizner, Šárka Juřinová

Kniha se zaměřuje na církevní správu, pozemkovou držbu, osídlení a sociální strukturu na Jílovsku a Říčansku v době vlády Karla IV.

Vydáno 2021, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, cena 250 Kč

Pocházím z Jílového, s rodiči jsem bydlela v Komenského ulici blízko školy, takže jsem pana učitele potkávala často – při cestě do školy s houslovým pouzdrém, které k němu neodmyslitelně patřilo. Ve škole totiž vedl, kromě výuky, i pěvecký sbor. Nebo, a to i ve dnech volna s kufříkem a plátnem, když šel malovat krajinu.

Jestli máte stejné nebo podobné vzpomínky, přijďte se podívat do muzea na výstavu obrazů pana učitele, kterou uspořádala ve spolupráci s muzeem jeho snacha Jitka s vnučkou Petrou. Výstava bude prodejná a potrvá od 22. 11. do 30. 12. 2025.

Jana Pálová

Dobrodružství v Bájně štol

Ani uplakané počasí neodradilo v den státního svátku 28. října návštěvníky od výletu do naší muzejní „Bájně štol“ v Halířích u Borku. Vydát se za tajemnými bytostmi lákal i čert na pozvánce, a tak kdo se nezalekl, chtěl se podívat na dění v temnotách pěkně zblízka.

V den akce bylo na místě přichystané občerstvení, studené i teplé nápoje ve stánku, kde obsluhovala milá netopýří slečna. Terezie Kovaříková svým zpěvem a hrou na kytaru příjemně zpestřovala atmosféru před štolou a také vůně opečených buřtů umocňovala domácí pohodu. Svatý Prokop, morový doktor, havíř a netopýrka se ujali rolí průvodců do temnot.

První zastavení na překopu vedlo kolem pavučin a kolegy Franty, který nám tu „pospává“ v typické helmě „želvě“ a fírcím oblečení už mnoho let. Rodiče s dětmi se ho nezalekli a dále odvážně postupovali štolou. Nikdo netušil, že za chvíli na ně vyskočí pekelník, který tu střeží svůj brloh. Odvážnější děti čerta pokoušely, menší se držely raději v bezpečí svých rodičů. Obří pavouk se v nestřeženém okamžiku spouštěl uprostřed křižovatky na hlavy příchozích. Někteří spatřili v těchto místech i živého letícího netopýra, zvědavého

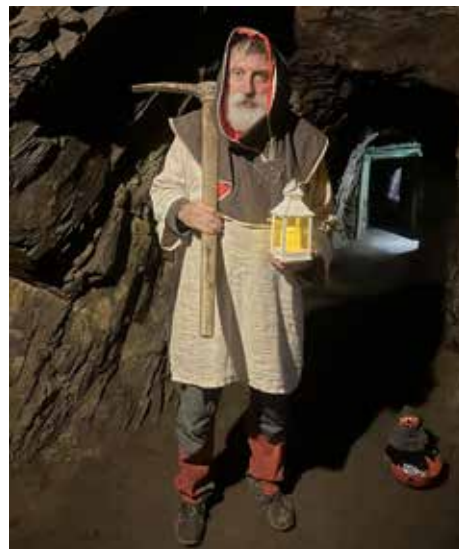
zjistit, co se tu děje. Z chodby s dobývkami se ozývaly tupé údery, které znejišťovaly návštěvníky v očekávání dalšího strašidla. Nakonec se z něj vyklubal duch dávného havíře, který se v zlatodole zapomněl na věky. Ani on však nebyl přívětivý, protože nikoho ke svému zlatu nechtěl pustit.

V přítmí další cesty štolou návštěvníci potkávali prazvláštní věci, jako např. děsivé hrobočky, hřbitovní svíčky, rozličné hnáty či celé kostlivce, až po svítící lebky. Ze zadní části štol k nim přicházela svatá Barbora, patronka horníků, působící uklidňujícím dojmem, která nezapomněla všechny ujistit, že lidé v podzemí jsou pod její ochranou. Barbora pak návštěvníky vedla dál směrem k pokladu. Taková cesta ale nemůže být jednoduchá, což přítomní vytyšili, když chodba částečně potměněla a rudě nasvícené pozadí věstilo cosi nedobrého. Kroky příchozích byly opatrnější a děti se krčily ve stínu rodičů, když cestu zatarasil mohutný čert s vidlemi. Děsivý pekelník nechtěl vydat střežený poklad dobrovolně a zkoušel všemožné lsti, aby návštěvníky odradil. Odvážnější a nakonec i méně smělé děti využily Barbořinu ochranu a část sladkého pokladu z truhlice si vítězně odnesly domů.

Po páté hodině odpolední se štolou v Halířích a zároveň i letošní sezona provádění ve štolách uzavírala. Bájně bytosti slavnostně předaly klíč od štol netopýřům, kteří se do podzemí jako každý rok vrací na pět měsíců zimování.

Děkujeme návštěvníkům Bájně štol i dalších našich muzejních štol a těšíme se na vás zase v dubnu, až nám netopýři vrátí klíče.

Milena Davídková

Velmi milým překvapením se při naší letošní akci stala návštěva paní Jarmily v doprovodu dcery Lenky, která nám prozradila, že její maminka v prosinci oslaví již 91. narozeniny! Optimismus a houževnatost, se kterými zdolávala paní Jarmila celou trasu Bájně štol, byly obdivuhodné. Dobré kondici přispělo jistě i celoživotní sportování a zdravý styl. Moc rádi jsme ji poznali, a do dalších let přejeme hodně zdraví, radosti a dalších nevšedních zážitků.

Výlet k zaniklé tvrzi na Turyni

Vizualizace Turyně převzatá z videa v odkazu pod článkem.

Milí čtenáři, v rámci zimních víkendů vás zveme na výlet k nedaleké tvrzi Turyně. Nacházející zima nám totiž otevírá nej kvalitnější pohled na pozůstatky zaniklého sídla. Archeologické stopy se v holém nebo lehce zasněženém terénu čtou nejlépe. Proto doporučujeme výlet právě v tomto období. Až se sem vydáte, zastavte se také u pomníčku malé holčičky. Je to tiché a dojemné místo, které dodává údolí zvláštní kouzlo.

Turyň leží v lesích jihovýchodně od Jílového u Prahy. Když projdete kolem hájovny a sestoupíte do údolí, objevíte zvláštní pahorek obklopený podmáčeným dnem. Na první pohled to může vypadat jako běžný terénní útvar. Ve skutečnosti však stojíte uprostřed dávného areálu, který před více než šesti sty lety žil rušným životem. Tvrz stála při jedné z vedlejších větví zemské stezky směřující od Prahy přes Jesenici, Křížkový Kostelec ke Krhanicím a Týnci. Tato dálková komunikace překračovala řeku Sázavu a mířila dále na Benešov, do jižních Čech a rakouských zemí. Ve středověku zde stála tvrz, kterou lze podle dochovaných pozůstatků rekonstruovat jako mohutnou kamennou věžovou stavbu s ma-

lým dvorkem uzavřeným zděným ohrazením. Vnitřně byla obytná věž v přízemí a patrně i v prvním patře jednoprostorová. V širším okolí tvrže se rozkládaly hráze, rybníky, cesty a řemeslné provozy. Voda z nádrží napájela zařízení, která pomáhala zpracovávat dřevo a možná poháněla i pily. Představte si dým stoupající z hrnčíř-

ských pecí a hlasy lidí, kteří sem přicházeli za prací spojenou s těžbou zlata. Středem areálu je dobře zachované tvrziště, kruhový pahorek s plochým temenem, na jehož okraji se dochovaly zbytky zdí. V okolí se dodnes rýsují pozůstatky hrází a nádrží. Ty vytvářely celý systém, který dokládá, jak důmyslně tehdejší lidé hospodařili s vodou. Archeologické nálezy potvrzují, že lokalita byla osídlena ve čtrnáctém a na počátku patnáctého století. Právě tehdy vrcholila těžba zlata v jílovském revíru, a tak je velmi pravděpodobné, že Turyň sloužila jako obslužné místo pro doly v okolí. Nedaleko tvrziště byla objevena keramická pec se střepy nádob, které kdysi sloužily v hornických domácnostech. Mohly se zde vyrábět i kahany pro havíře, nádoby na vodu nebo kolomaz pro mazání dřevěných důlních strojů. Z některých stop lze soudit, že zde fungovaly i další pece nebo mlýny. Vše dohromady tvořilo malý hospodářský svět, propojený s důlní těžbou kolem Jílového. Lesní svahy poskytovaly dřevo a voda z nádrží energii pro provozy. Turyně tak byla místem, kde se spojovala příroda, lidská práce a technická dovednost středověku. O tvrzi samotné se žádné písemné zprávy z té doby nedochovaly. První zmínky pocházejí až z osmnáctého století, kdy tu stál hospodářský dvorec. Přesto i bez písemných pramenů dokáže zkušený archeolog či historik získat, byť jen povrchovým průzkumem, dostatek důkazů o existenci středověkého sídla a o jeho činnosti. Přijďte se sami přesvědčit. Cesta tam není dlouhá. Z Jílové-

ho se můžete vydat pěšky po lesní cestě směrem na Turyňský potok, kolem hájovny až k pahorku tvrziště. Výlet se dá spojit i s procházkou k Sázavě nebo k romantickému rozcestí na Studeném. Až se vrátíte, zastavte se v našem muzeu, kde se o zlatonosném revíru dozvíte více.

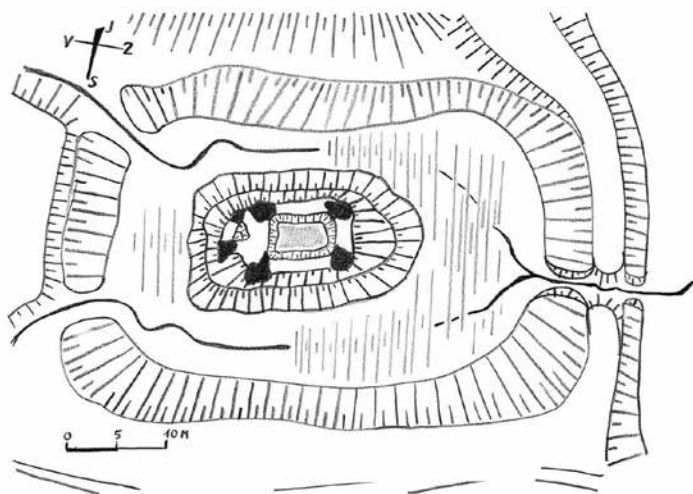
Michael Antony – Šárka Jurinová
– Jan Vizner

Krátké pětiminutové
video s vizualizací
Turyně můžete zhlédnout
na našem muzejním
YouTube kanálu:

Drama s dobrým koncem

Křížek u Turyňské hájovny s obrázkem Panenky Marie nechal postavit tamní fořt Borovička (úžasné jméno pro hajného) jako poděkování za záchranu své pětileté dcerky Míny. Ta jednoho dne beze stopy zmizela, zrovna když kolem hájovny putovala jedna z tehdy četných skupin kočovníků. Hledání Míny v jejich táboře skončilo neúspěšně a v hájovně zavládl smutek, neboť převládlo přesvědčení, že holčička spadla do jedné z četných opuštěných štol. Jen jednomu kamarádovi fořta Borovičky – říkalo se mu Kvítko – to nedalo a potají začal putující tábor sledovat, a to i v dalších dnech. Byl trpělivý a až v krivoklátských lesích mu trpělivost přinesla růže, přesněji malou Mínu, kterou v táboře najednou spatřil. Ihned běžel do nejbližší vesnice a za pomoci četníků i místních obyvatel získal Mínu zpět a přivedl ji domů k rodičům, kteří jí už oplakali.

Terénní náčrt tvrziště s pozůstatky rybníka a hrází.

Vlastivědné muzeum v partnerském městě Holzgerlingen

V německé spolkové zemi Bádensko-Württembersko, sotva pět set kilometrů a pět hodin jízdy autem, leží malebné město Holzgerlingen. Od roku 1996 je partnerským městem Jílového. V jeho centru se kromě evangelického kostela sv. Mořice a historické stavby radnice nachází také vlastivědné muzeum (Heimatmuseum).

Čtyřpodlažní objekt nabízí mnohohrstevnatý náhled na dějiny města a jeho blízké okolí. Historie osídlení sahá až do římských dob, první písemná zmínka pochází z roku 1007. Muzeum tak prezentuje zdejší život v průběhu tisíciletí. V přízemí je k vidění místnost věnovaná zemědělství spolu s představením tradičních nástrojů. Unikátní je přes sto sedmdesát let stará kovárna s funkčním měchem a transmisí schopnou pohánět až pět strojů.

Další dvě patra návštěvníky seznámí s tradičními řemesly formou jednotlivých dílen s figurínami řemeslníků (tesař, kolář, švec, provazník...). U předmětů nejsou popisky, všechny informace si zájemce může přečíst v textu uloženém v boxíku po straně každé dílny. Zajímavý je zejména koutek provazníka, kde bylo řemeslo prezentováno formou videa na malé obrazovce. V Holzgerlingenu působily celé generace rodin Schmid a Kipfer coby hrnčíři a výrobci kamnových kachlů. Kachle byly pomalované či popsané citáty

a sloužily nejen jako ochrana před žárem, ale i jako nástěnná dekorace.

Tkalcovský stav je starý více než sto let a stále je plně funkční. Prezentuje tak další zdejší hojně rozšířené řemeslo – tkalcovství. V době naší návštěvy v červenci 2025 byla v muzeu zároveň výstava věnovaná více než dvěma stům let firmy Binder. Původně tkalcovský podnik zaměřený na různé textilní stuhu je dnes špičkovým výrobcem a inovátorem v oblasti upevňovacích pásek.

V další místnosti návštěvníka čeká stará školní učebna. Kuchyně, obývací pokoj a ložnice nabízejí pro našince srovnání předmětů a vybavení s českým prostředím. V expozici byly umístěny i některé předměty upozorňující na letošní výročí ukončení druhé světové války. Příkladem za všechny je kufr rodiny Fritschovy vyhnané z území Sudet.

Čtvrté patro je věnováno archeologii – od neolitu po středověk mohou lidé procházet poutavě zpracovanými obdobími a vyzkoušet si tři interaktivní stanoviště. Pro region je důležitý zejména západogermánský kmen Alemanů, který dal městu jméno.

Muzeum pečuje o více než devět tisíc předmětů darovaných místními obyvateli. Vzhledem k tomu, že správcem muzea je zdejší vlastivědný spolek (Verein für Heimatgeschichte Holzgerlingen e.V.), je otevřeno jen první sobotu v měsíci od 14 do 17 hodin

a vstup je zdarma. Průvodce zde dělají dobrovolníci převážně seniorského věku. K nabízeným aktivitám patří narozeninová oslava pro děti od šesti let spojená s edukativním programem. Děti nejprve absolvují program (projdou muzeum, kde se učí a zkouší různé dovednosti, možné přizpůsobit přání), poté zasednou k slavnostně prostřenému stolu z přinesených zásob ☺.

Při naší návštěvě během městských slavností se v každém patře nacházel vždy nejméně jeden průvodce, který byl velmi ochotný k rozhovoru. Dvě ze tří průvodkyň vzpomínaly na návštěvu Jílového během aktivnějšího období partnerských měst.

V roce 1997 byla ve zdejším muzeu výstava předmětů přibližující Jílové. Obyvatelé Holzgerlingenu tak mohli české partnerské město poznat díky sedmi panelům s texty a fotografiemi a také předměty. Do Německa naše muzeum půjčovalo předměty spojené s hornictvím (důlní mapu, lampu, železka), pečetidla, dlaždice z Ostrovského kláštera či předměty tradiční lidové výroby (kraslice, slamené výrobky).

V Holzgerlingenu najdete i ulici Jílovská.

A co je vlastně smyslem partnerských měst?

Ze smlouvy plyne, že jde zejména o porozumění mezi evropskými národy prostřednictvím zpřístupnění a opatrování historických, kulturních a hospodářských hodnot obou měst, založením a upevněním přátelství mezi občany měst, podporování návštěv mezi rodinami a spolky, pořádání společných programů, výměny zkušeností mezi samosprávami a založení a pěstování styků mezi podnikateli.

Jílové tuto partnerskou smlouvu podepsalo v roce 1996 rukou starosty Ing. Zbyňka Šorma. Za německou stranu ji signoval starosta Wilfried Dölker. Za dobu trvání partnerství

se na obou stranách vystřídalo několik delegací a výprav a také výměn žáků základní školy. Živé kontakty jsou nadále udržovány mezi hasiči.

Příští rok uplyne třicet let partnerství a možná se dočkáme návštěvy holzgerlingských muzejíků a další spolupráce.

Veronika Stachurová Kucrová

Do muzea se můžete podívat hned, a to formou 3D prohlídky, na kterou najdete odkaz z webových stránek ukrývající se pod QR kódem.

Samhain v Jílovém – keltské kolo roku se uzavřelo

V sobotu 8. listopadu jsme symbolicky uzavřeli keltské kolo roku oslavou svátku Samhain – prapředka našich Dušiček, nebo chcete-li Halloweenu. Tento svátek se stal v našem muzeu již tradicí. Jde o nejtajemnější svátek roku – období, kdy se symbolicky uzavírá roční cyklus a kdy se světlo ohně proplétá s temnotou přicházející zimy. Je to doba, kdy se stírají hranice mezi světem živých a říší našich zemřelých předků.

Připomínání prastarých zvyklostí a řemesel považují v muzejní edukaci za mimořádně důležité. Vede totiž k hlubšímu uvědomění si hodnoty našeho kulturního dědictví. V letošním roce jsme proto oslavili nejen závěr keltského kola roku, ale i jeho počátek (Imbole) a střed (Beltine). Podstatou všech těchto svátků je úcta k přírodě a k živlům.

K oslavám Samhainu jsme přizvali taneční skupinu Siderea, jejíž úžasné a neuvěřitelně talentované členky vystoupily jako skutečné královny – královny živlů. Jejich vystoupení bylo doslova dechberoucí.

Tradičními hosty našich akcí se stala také rodina, která žije se svými zvířaty v mimořádně blízkém vztahu. Zvířata milují – a ona milují je. Proto jsou jejich svěřenci přátelští, kontaktní a nebojí se lidí. A to od papoušků a hlodavců, přes ještěry, hady a pavouky až po šváby, brouky či šneky.

Říkají si Therapy4U a seznámili jsme se před lety náhodou – díky společnému zájmu o chov potkanů. Jejich pozitivní energie, kterou šíří nejen mezi zvířaty, ale i mezi lidmi, vždy přiláká množství spokojených návštěvníků.

Naši úctu k přírodě, předkům i starým tradicím se snažíme projevovat také důrazem na udržitelnost – tvoříme z přírodních, upcyklovaných či recyklovatelných materiálů. Řemesla, která předvádíme, se neustále snažíme rozvíjet a zdokonalovat, učíme se nové techniky i práci s tradičními nástroji.

Velmi si vážím svých lektorů a kolegů – jejich profesionality, tvořivosti a schopnosti samostatné práce. Víím, že se na ně mohu spolehnout. Společně promyšlíme koncepce akcí do nejmenších detailů, přitom však necháváme prostor pro spontánní nápady a tvůrčí svobodu.

Stále mě těší jejich ochota vžít se do tématu, obléknout dobový kostým, doplnit vlastní rekvizity a přidat do svých aktivit kus sebe. Nadšení a radost z příprav se pak přenášejí i na Vás – naše milé návštěvníky. Vaše pozitivní reakce nám dodávají sílu, přebíjejí únavu a motivují nás k dalším výzvám.

Za osm let muzejní edukace sleduji, jak naše akce nabývají na síle – a tu sílu tvoříte Vy, milí návštěvníci, čtenáři a přátelé muzea. Děláme to pro Vaše úsměvy, spokojenost a nadšení. To nám dává motivaci se neustále zdokonalovat a posouvat své hranice.

Neustále rostoucí počet našich příznivců nám jasně říká: „Jen tak dál – má to to smysl!“ Děkujeme Vám. A nyní se, stejně jako staří Keltové, nechme unést kouzlem podzimu – dopřejme si čas na odpočinek, relaxaci a rozjímání. A těšme se na další pestrý rok, pro který už chystáme spoustu krásných překvapení!

*Dana Hanka Chmelíková
Muzejní edukátorka*

Foto: Jiří Smola

Návštěvní kniha

Tento deník někteří návštěvníci minou bez povšimnutí, někteří s chutí zapíší svůj vzkaz. Vždyť potřebu zanechat podpis či stopu známe již z pravekých jeskyní. A my jsme za to rádi, neboť je to pro nás důležitá zpětná vazba. Dozvíme se, co Vás zaujalo, co se Vám nelíbilo, co vzbujuje emoce, co Vás trápí... Ale, mezi námi, úplně nejraději máme pochvaly. Takže „můžeš kreslit, můžeš psát, ale listy netrhat ☺“.

- KM-

Úžasná expozice, dvě hodiny na prohlídku nám nestačily, jedno z nejlepších muzeí které jsme navštívili. Budeme muset přijít ještě jednou.
Irena a Brěta, Rájec - Jestřebí (Morava)

Vilda Jakš byl určitě člověk, který si zaslouží být připomínán. Měl možnost strávit válku někde „v teplíčku“, ale vybral si boj. Boj, který nakonec bohužel nepřežil, ale pomohl nám všem, kteří zde nyní žijeme.
Jan P.

Vynikající, názorná a poučná expozice Zlata a skvělé „nice“ dámy k tomu!!
Pavel B. (Brno)

Děkuji za krásné expozice. Dříve jsem tu vyrůstala, tak jsem ráda, že po letech jsem se mohla vrátit.
Jarka J.

Jsem nadšená. Dlouho jsem něco tak krásného a poučného neviděla. Uznání patří všem zaměstnancům. Děkuje za krásný zážitek.
Moraváci

Krásná výstava, věděl jsem o Jakšovi díky Pucejři. Skvělé celé muzeum.
Petr Č.

Navštívil jsem vaše muzeum na doporučení z prohlídky stoly Josef. Krásné muzeum s velmi přehlednými informacemi, interaktivními prvky. Vydržel jsem tu celý den. Dechberoucí je rovněž výstava pod UV světlem. Děkuji za nádherný zážitek.
Radek D.

Muzejní expozice v nás zanechala hluboký dojem, prof. Jurečkovi se nejvíc líbila ta s trampíngem.
Boris M., Václav J.

Muzeum se nám moc líbilo, je krásné a poučné. Za celý klub seniorů.
Dana Z.

Děkuji za krásný prožitek díky tomuto muzeu. Jste zlatí.
Honza C.

Děkuji za krásnou vycházku po stopách Vildy Jakše, za odborný výklad, ukázkou zajímavých míst. A rovněž za tuto nádhernou výstavu. Velmi se bratrským povedla.
Filip P.

Děkuji. Prostě nádherná. Nezapomeneme. Hrrr na ně! Na množství nebledě.
311.

Děkuji za mimořádně krásnou výstavu a za to, že brádky je nutné připomínat pro budoucí generace neustále. Je to povinnost generace naší.
Strunka N.

Turistický oddíl Nymburk a Sadsko, 25 návštěvníků, velmi pěkná výstava.
P.

Velice pěkně a citlivě připravená výstava v níž našla místo historie, osobní příběh i vztah k trampíngu. Umí!
Hanka H.

Krásná prohlídka a moc příjemná paní průvodkyně. Rádi se vrátíme.
Veronika V. s rodinou

Moc se nám tu líbí, krásné muzeum, příjemní zaměstnanci!
Sonja a Láda

Moc děkujeme za úžasnou prohlídku, krásně udělané muzeum.
Klub důchodců Žamberk

Petr R., bývalý rodák z Jílového, vzpomíná jak sem chodil do školy. Nyní Černovice u Tábora.
Děkuji.
R.

Tři kamarádi z Prahy jsou nadšení, úžasná výstava, moc jsme si to užili.
Vítá + Marie + Honza

Kreativní duše muzea Jana Pálová

Jana Pálová „schovaná“ v množství vystavovaných předmětů při instalaci výstavy Vilda Jakš – Boxer s křídly. To jenom pro představu, co taková instalace může všechno obnášet.

Když se v muzeu chystá nová výstava, všichni víme, že bez Jany by to prostě nešlo. Patří ke zkušeným členům týmu a rukama jí prošly už desítky expozic. Původně začínala jako průvodkyně, později pracovala na pokladně, ale její výtvarný talent a smysl pro detail ji nakonec přivedly právě k instalacím výstav. Kromě toho stojí i za veškerou dobovou výzdobou muzea s vánoční, velikonoční či jinou

tematikou. Většinu těchto vkusných dekorací vyrábí sama a já osobně nestačím žasnout, jak dokáže i drobnostmi oživit atmosféru celého muzea. Jana má prostě dar proměnit každý prostor v útulné místo, které má duši.

Jano, ty jsi v muzeu už pěknou řádku let. Pamatuješ si ještě svou úplně první výstavu, na které jsi pracovala?

Moje úplně první výstava byla za předminulého vedení muzea, kdy jsem zaskakovala za kolegyni, a byla to výstava ve vestibulu „Z darů muzeu“. Rok si ale nepamatuji.

Tvoje instalace výstav vždycky působí promyšleně a přitom přirozeně. Někdy máme k dispozici jen pár exponátů nebo jedinou knihu. Jak v takových chvílích přemýšlíš, aby z toho nakonec vzniklo něco tak působivého?

Je to zvláštní, ale ty věci nebo předměty si samy řeknou, co k sobě a kolem sebe chtějí – a to mě právě baví: hledat cestu, aby i z malých věcí nebo předmětů mohla vzniknout „velká“ výstava.

Která výstava ti zůstala nejvíc v srdci a proč?

Těch mám v srdci víc. Neumím určit, kterou nejvíc. Rozhodně to jsou výstavy, kde byl vystavovatel v pohodě a nebyl to žádný konfliktní člověk – taková výstava v srdci zůstává déle než ta s nepřítelným vystavovatelem, u které si nakonec jen oddychnu, že končí.

Nejvíc mi ale asi zůstala vánoční retro výstava z roku 2016. A teď se těším na výstavu obrazů učitele Petra Morávky – Jílovsko a okolí, pro mě domov tak, jak si ho pamatuji z dětství.

Prozradíš nám, které místo máš v muzeu nejraději?

Já mám ráda celé muzeum. Ale moje největší „srdcovka“ je světnička. Ať to byla ta původní v přízemí, nebo teď ta nahoře v patře. Já jsem se kdysi chtěla věnovat etnografii a restaurátorství, život mě ale zavál na jiné pracovní příležitosti, za které jsem moc ráda. A nyní to můžu dohánět a u výroby dekorací světničky i relaxuji. Obrovské díky patří „naši“ paní Ladové, která zvyklostně předměty do světničky vyráběla. Ta mě všechno naučila, ale pak jsem se i vrátila ke svým knihám a učebnicím a snažím se, aby byla světnička stejná, ale i pokaždé trochu jiná.

A teď trochu odlehčeně, kdybys měla neomezený rozpočet a mohla vytvořit jakoukoli výstavu snů, jaká by to byla?

To je ale dobrá nabídka! Kdybych mohla přemýšlet delší čas, něco by mě určitě napadlo. Musela by to být výstava, na kterou by přijelo půl republiky! Ale, Šárko, pro mě je splněný sen expozice trampingu, místnost pro porady, které říkáme „desítka“, kterou jsme proměnili v nádherný salon, nová expozice zlata. Každá věc, která se dá v muzeu vylepšit, je pro mě splněným snem.

– ŠJ–

První lidé na Jílovsku

Obr. 1 Vrstva valounů z říční terasy v horní části profilu, těsně pod orníci a nad rozvětralými vyvěřelinami, v zářezu cesty k fotbalovému hřišti za Kamenným Přívozem.

Následující text se věnuje nejstarším stopám pobytu člověka v našem kraji. Slovo stopy je tu na místě, neboť z okolí Jílového neznáme ani fyzickou podobu prvních lidí – hominidů, ani se nepovedlo prozkoumat blíže jejich lovecká tábořiště či dokonce pohřby. Ty zůstávají i v měřítku Evropy velmi vzácné. Zkrátka a dobře, víme o našich předchůdcích jen díky jimi vytvořeným kamenným artefaktům. Od 80. let minulého století se na několika místech

od Davle po Kamenný Přívoz podařilo objevit paleolitické kamenné nástroje (paleolit – starší doba kamenná) staré vyšší desítky, možná až stovky tisíc let. V rámci středních Čech jsou získané soubory svou početností spíše zanedbatelné, ale regionální význam mají.

Jejich tvůrci byli neandertálci (*homo neanderthalensis*) či jejich předchůdci – heidelbergci (*homo heidelbergensis*). Ti okolí Sázavy navštěvovali či se podél ní alespoň příležitostně zastavovali. Řeka tak mohla být komunikační osou, a hlavně zdrojem obživy, neboť přitahovala zvěř jako napajedlo. Nepředstavujeme si však údolí řeky v současném stavu. Při procházkách vysoko nad ní nás může udivit, že místy vidíme pole pokrytá valouny. Jak se tam vzaly, když jsou tak vysoko nad řekou? Zvláště v horizontu nadmořské výšky zhruba 260–280 m máme co do činění s povrchem starých teras, které představují prostor

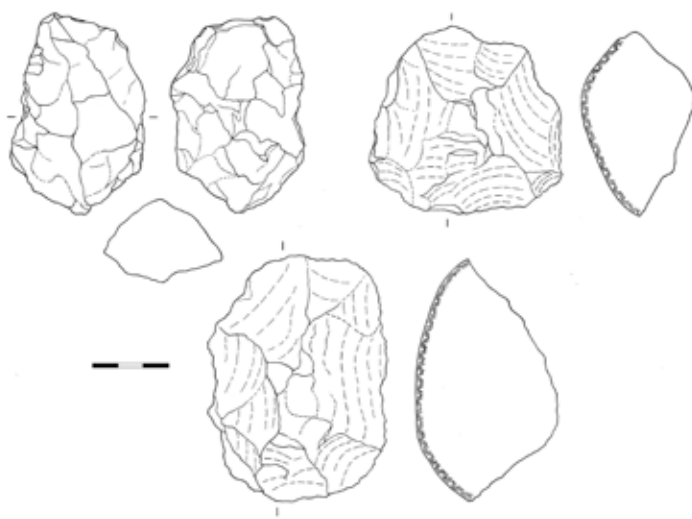
dávne „Prasázavy“ a jejich břehů. Dno starých původních říčních koryt se dalším zahluobením toku zvláště v chladných fázích klimatu (doby ledové – glaciály) obnažilo a postupně začalo převyšovat nově se utvářející údolí s řekou. Dobře geology zmapované terasy Sázavy u Hostěradic a Kamenného Přívozu mají stáří několik statisíciletí (přibližně půl milionu let a více) a najdeme je dnes zhruba 50 m nad současnou hladinou řeky.

Archeologové mají nejraději naleziště, která jsou odkrytá v původní vrstvě (říkají, že jsou stratifikovaná), ideálně i s pozůstatky fauny – možného úlovku, ohnišť apod. Naneštěstí v Čechách pochází větší část nálezů z povrchu, kde jsou navíc snadněji objevitelné. Musíme připustit, že určení stáří nálezů na povrchích teras je relativní. Nejdříve mohli lidé místo osídlit až tehdy, kdy došlo k jeho obnažení po ústupu vodní hladiny, a pak vlastně kdykoli poté. Navíc, nejen v našem pravěku se štipály valouny překvapivě až do doby bronzové. Na jednoduché nástroje – úštěpy s ostrou hranou, sekáče třeba k roztloukání kostí – se totiž hořdily jak kvůli vlastnostem surovin a snadnému opracování, tak díky běžné dostupnosti (ostatně možná i některý čtenář použil valounu třeba k zatlučení kolíku stanu a jistě by i ostrým kamenem rozřízl ulovenou rybu, kdyby mušel). Potud řeč skeptika.

Přesto však víme, že v průběhu desítek tisíců let se proměnily techniky štipání a tvary některých nástrojů. Zároveň při jejich dlouhodobé expozici na povrchu (když nebyly zakryty třeba svahovinami či navátým prachem, tzv. spraší) se povrch nejběžněji využívaných surovin – křemene a křemence – ohladil. V průběhu tisíciletí došlo k navětrání jinak rezistentního kamene působením větru a částic jím vířených, i k naleptání půdními kyselinami, v krátkosti se hovoří o eolických a chemických vlivech. Nač tenhle únavný výklad? Protože je potřebný pro zdůvodnění toho, kvůli čemu se konečně přesuneme k Jílovému, teda spíše pod něj, na terasy dávne Sázavy. Lidé z období tzv. středního paleolitu (zhruba 300 tisíc až 45 tisíc let před současností) tam na vícero místech zanechali už nepotřebné artefakty, než se přesunuli dále. Víme to z jednoduchých tvarů nástrojů a charakteristicky opracované – oštipané – suroviny (tzv. jádra), i úštěpů z ní odražených.

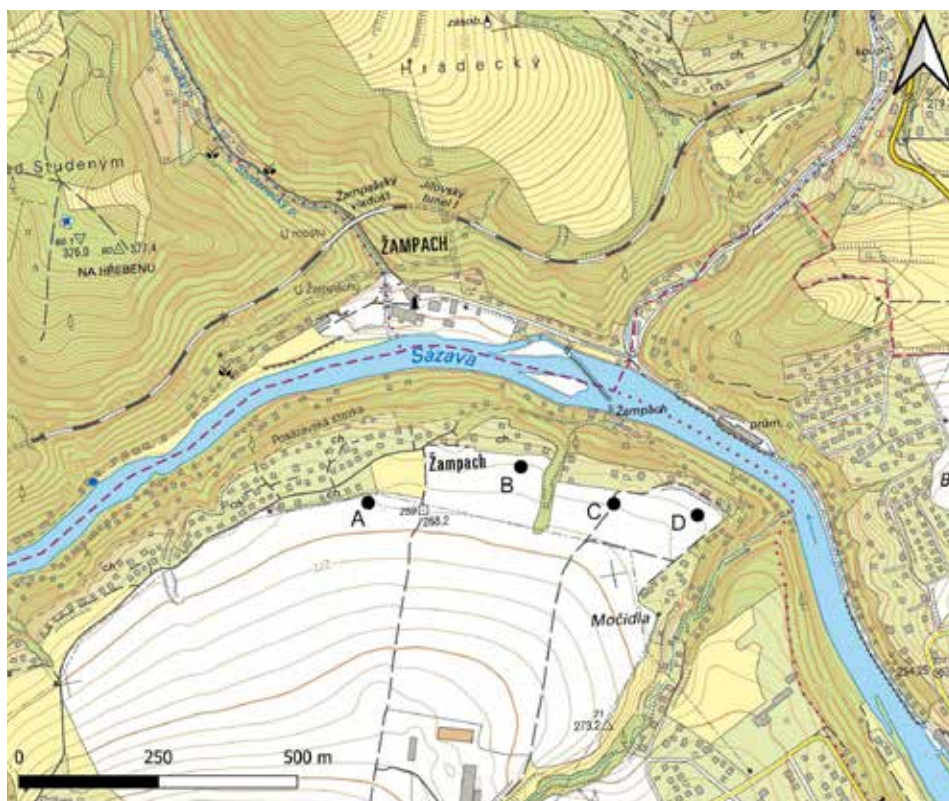

Obr. 2 Plocha středopaleolitického naleziště u Hostěradic na poli u chaty v místní části Močidla.

Obr. 3 Výběr z nálezů od Sázavy u Petrova (vlevo nahoře), Hostěradic (dole uprostřed) a Kamenného Přívozu (vpravo nahoře). Kreslil J. Eigner.

Vycvičené oko archeologů (a také řady sběratelů) umí v mase valounů rozeznat alespoň některé, jež byly otlučeny lidskou rukou. V Čechách s tím začal v 50. letech minulého století vynikající geolog a archeolog RNDr. Karel Žebera, DrSc. (1911–1986). Od té doby byla řada nalezišť prozkoumána i ve spolehlivějším kontextu, takže se je podařilo lépe datovat a upřesnit vývoj hmotné kultury. Někdy je identifikace artefaktu snadná, jindy obtížnější, a – příznějme si – řada z nich zůstane nerozpoznána či při sebevětší snaze nejistá. Nejsnadnější je průzkum v místech, většinou vyvýšených, kam si lidé valouny na výrobu artefaktů donesli, takže tam nejsou původní. To ale není případ nalezišť z našeho dolního Posázaví. Prvé nálezy zde zjistil archeolog PhDr. Pavel Břicháček na katastru Sázavy u Petrova, když naproti přes řeku zkoumal s kolegy zaniklý ostrovský klášter. Je mezi nimi jeden pěštní klín (protože si náš dávný předchůdce vybral pro jeho zhotovení nekvalitní křemen, není tak hezký, jako některé jiné z Čech či ty, které pokrývají pouštní oblasti Afriky) a jiný nástroj plošně oboustranně opracovaný (**obr. 3** vlevo). Další naleziště se podařilo identifikovat opakovanými průzkumy, které nezřídka přinesly jediný artefakt za několik hodin prohlížení a otáčení kamenů. Celkem jich máme k dispozici lehce přes dvacet. Úspěch se dostavil na terasách pod Hostěradicemi (**obr. 1**) a na okraji Kamenného Přívozu směrem ke Kamennému Újezdu. Mezi „úlovky“ z křemene jsou jak tvarově charakteristická jádra – oštípávaná dokola dostředně (**obr. 3** uprostřed a vpravo), tak úštěpy z nich. Získání předvídatelného úštěpu není vůbec triviální a vyžaduje i vhodný úhel při odbití – to za-

jištoval právě dobře vybraný valoun, který byl při správném natočení ideální surovinou.

Musíme připustit, že naděje na objev třeba lépe uchovaného neandertálského naleziště zůstává na Jílovsku spíše malá, a to i kvůli přírodnímu vývoji ve čtvrtohorách. Do budoucna lze spíše obohatit dalšími průzkumy počet lokalit hlavně směrem proti toku Sázavy odkud známe spíše mladší lovecko-sběračské lokality. Čas prvních zemědělců přišel až po polovině 6. tisíciletí před Kristem, a to hlavně v úrodnějších částech středních Čech. Ale to

už je jiná kapitola.

Další informace k nejstaršímu osídlení regionu najde zájemce v odborném článku *Paleolitické nálezy v širším okolí soutoku Vltavy a Sázavy* (autoři P. Břicháček, J. Eigner, *Archeologie ve středních Čechách* 28, 2024, s. 95–108). Uvedenému období se věnuje třeba publikace *Encyklopedie paleolitu a mezolitu českých zemí* (autor M. Oliva, Brno 2016) a *Čas neandertálců* (autor P. Neruda, Brno 2016).

Jan Eigner
archeolog, Národní muzeum

Na cestu do pravěku Jílovska...

...se můžete vydat i v našem muzeu, a to ve stejnojmenné expozici. Výprava odkrývá příběhy našich předků a vypráví o tom, kde se vzaly naše kořeny a jak se můžeme poučit z naší minulosti. V jednotlivých částech expozice je představena revoluce prvních zemědělců v mladší době kamenné, bohatství lidu v době bronzové, neuvěřitelné inovace Keltů v době železné a vliv našich sousedů v době římské.

V expozici jsou vystaveny i originální nálezy z Jílového a jeho okolí, například kamenné sekeromlaty a sekerky, pazourkové čepelky, bronzové sekerky, jehlice a srp, keramický koflíkový hrnec, železné kopí, bronzový nákrčník a třeba i repliky keltských zlatých mincí, tzv. „duhovek“.

A protože nejen vysněná škola učitele národů Jana Ámose Komenského, ale i naše expozice může být hrou, lze si v ní vyzkoušet i různé pravěké činnosti přibližující dovednosti dávných lidí.

Fifi

České muzeum stříbra

Ředitelka Českého muzea stříbra Lenka Mazačová.

Muzeum T. G. M. Rakovník
(KM 2/2025)

Středočeské muzeum v Roztokách
u Prahy (KM 3/2025)

České muzeum stříbra

Galerie Středočeského kraje (GASK)

Středočeská centrála cestovního ruchu

Středočeská vědecká knihovna v Kladně

Ústav archeologické památkové péče
středních Čech

Muzeum Podblanicka

Muzeum Českého krasu

Muzeum Mladoboleslavka

Sládečkovovo vlastivědné muzeum v Kladně

Regionální muzeum Kolín

Regionální muzeum Mělník

Polabské muzeum

Oblastní muzeum Praha-východ

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy

Hornické muzeum Příbram

Památník K. Čapka ve Staré Huti
u Dobříše

Památník Antonína Dvořáka ve Vysoké
u Příbrami

Rabasova galerie Rakovník

publikace představuje zhruba třicet historických kol ze středočeských muzejních sbírek. A jedno z těchto vysokých kol pochází právě z fondu našeho muzea v Jílovém.

Příště se můžete těšit na další středočeské muzeum.

Vím, že jsi dřív pracovala v muzeu v Kolíně. Co ti tahle zkušenost dala a jak tě připravila na vedení muzea v Kutné Hoře?

V Regionálním muzeu v Kolíně jsem pracovala od roku 2004 nejdříve jako kurátorka sbírkových fondů. Po rodičovské dovolené v roce 2013 jsem byla jmenována náměstkyní ředitele pro odbornou činnost a dostala na starost zhruba 25 odborných pracovníků. Naučila jsem se jednat se zaměstnanci, být jim rádcem i oporou, ale hlavně nadřízenou. Vedla jsem porady, zadávala úkoly, kontrolovala a koordinovala činnost odborného oddělení, byla jsem prostředníkem mezi ředitelem a svými podřízenými.

Jaké byly tvoje první dojmy, když jsi po výběrovém řízení nastoupila jako ředitelka Českého muzea stříbra?

České muzeum stříbra na mě od počátku udělalo obrovský dojem snad právě proto, že se nachází ve městě právem zapsaném na seznamu kulturního dědictví UNESCO. Muzeum sídlí v gotickém Hrádku, který je nádherný a má úžasnou atmosféru. Jeho genius loci mě dostal hned při

první tehdy ještě neoficiální návštěvě po mém jmenování. Výhled do údolí Vrchlice ze zahrady je zkrátka neokoukatelný. Rovněž pohled z balkónu Hrádku na chrám svaté Barbory Vám utkví v srdci. Gotický dům s úžasným průčelím – Kamenný dům, který rovněž provozujeme, je oproti Hrádku intimnější, ale rovnocenně nádherný. Stručně řečeno, byla jsem ohromena krásou těchto dvou památek a s úctou k nim přemýšlela, jak nakládat s takovým nádherným dědictvím.

Jaké výzvy pro tebe znamená správa tří historických objektů – Hrádku, Kamenného domu a Tylova domu?

Na Hrádku a v Kamenném domě jsme v nájemním vztahu, jedná se o majetek města. Čili veškeré veliké opravy jdou za majitelem těchto kulturních památek. Muzeum se stará o běžnou údržbu a provoz obou objektů. Co se týče Tylova domu, tak tam v současnosti probíhá generální rekonstrukce. Podařilo se nám získat dotaci z IROP, větší část nákladů však nese zřizovatel Středočeský kraj. A to je skutečná výzva! Rozhodli jsme se rekonstruovat ho od sklepa až po půdu, poněvadž objekt byl dlouhodobě ve špatném stavu. Stavět se bude ještě zhruba rok. Už nyní připravujeme úvodní výstavy a expozici Josefa Kajetána Tyla, který se v tomto domě narodil. Po dokončení rekonstrukce budeme objekt sdílet s další příspěvkovou organizací VISKEM (Vzdělávací institut Středočeského kraje).

Kamenný dům

Hrádek

Prohlídkový okruh „Cesta stříbra“ vede i do středověké štol. Jak náročné je zajišťovat její provoz a bezpečnost?

Důlní dílo je naše nejnavštěvovanější expozice, je to specifický prostor, jehož údržba je pro muzeum naprosto stěžejní. Před dvěma lety došlo k výměně podlážek v dole, v příštím roce budeme řešit odvodnění šachty. K provozu důlního díla se kromě běžných revizí vztahují i revize speciální, takže je potřeba vše hlídat a každoročně zajišťovat. Bezpečnost provozu je definována jednak právy revizemi a pro návštěvníky též návštěvním řádem.

Kutná Hora je malebné historické město. Co bys v něm doporučila navštívit nebo zažít, aby si návštěvník odnesl co nejhezčí dojem?

Nejlípší je začít u chrámu svaté Barbory, který je líbezný zblízka i zdáli, zevnitř i zvenku. Odtud se lze vydat k jezuitské koleji, kde sídlí GASK. Doporučuji nepřehlédnout sousostí světců na terase před kolejí. Po prohlídce GASK se můžete vydat k nám na Hrádek i do dolu. Nedaleko Hrádku stojí kostel sv. Jakuba a u něj, vedle opravené budovy arciděkanství, se nachází vyhlídka do údolí Vrchlice. Hned vedle stojí

rozlehlý komplex Vlašského dvora. Z drobnějších památek určitě nevynechejte Kamennou kašnu na Rejskově náměstí, odtud už je to jen kousek ke Kamennému domu a také na Palackého náměstí do Sankturinovského domu. Můžete se vydat kolem morového sloupu, v jehož blízkosti se nachází honosný dům Jana Šultyse z Felsdorfu, popraveného na Staroměstském náměstí. A bylo by chybou nevydat se do Sedlce a nenavštívit chrám Nanebevzetí Panny Marie, ale to už musíte raději autem nebo městskou dopravou.

Jak vybíráš témata pro nové výstavy a co musí splnit, aby zaujala návštěvníky i odborníky?

Témata vybíráme společně s odbornými pracovníky našeho muzea. Snažíme se kombinovat výstavy v jednotlivých objektech tak, aby nabídka byla co nejširší a nejpestřejší. Některá témata jsou více odborná, jiná více pro děti a rodiče.

Co nového v muzeu pro návštěvníky chystáte?

Příští rok budeme připomínat dvě důležité výročí v Kutné Hoře, a to jednak příchod jezuitů do města (1626) a konec kutnohorské mincovny (1726). Bude se jednat o autorské výstavy našich pracovníků. Kolem poleťte nebo nejspíše do konce roku bychom na Hrádku rádi otevřeli novou expozici věnovanou větracím technikám ve středověkých štolách. Toto specifické téma se váže k unikátnímu nález z Kutné Hory – středověkému důlnímu ventilátoru, který byl nalezen v nepřístupné šachtě v roce 2019. A pakliže se podaří dokončit rekonstrukci Tylůva domu, otevřeme expozici věnovanou Josefu Kajetánovi Tylůvi a také první výstavu, kterou připravuje-

me společně s Náprstkovým muzeem a která bude věnována Japonsku.

Spolupracuješ nějak s Galerii Středočeského kraje GASK? Pokud ano, na čem a jak taková spolupráce vypadá?

S Galerii Středočeského kraje máme příjemné kolegiální vztahy. Různě si pomáháme a vycházíme vstříc. Letos jsme společně s městem uskutecňovali bohatý program k oslavám 30. výročí od zápisu města na seznam UNESCO. Máme také společnou vstupenku. Projekt se jmenuje „Spolu za Kutnohorskou iluminací...“ Jedná se o zvýhodněné vstupné do GASK, Vlašského dvora a do důlního díla. V příštím roce se naše organizace propojí i nad tématem jezuitů v Kutné Hoře.

V Kutné Hoře teď hodně rezonuje počítačová hra Kingdom Come: Deliverance, která zobrazuje středověké Čechy. Vnímáš nějak její vliv na zájem o město nebo na muzeum?

Hra Kingdom Come: Deliverance II. se odehrává na Troskách, v Malešově a v Kutné Hoře. Zájem návštěvníků o tyto lokace nepochybně vzrostl. My jako muzeum to pocítujeme také. Z iniciativy majitele a provozovatele malešovské tůžky vznikl projekt Kingdom Come Deliverance live, který nabízí zážitky spojené s místy ve hře v realitě. Naše muzeum nabízí malou únikovou hru ve sklepě Kamenného domu, jehož sklepní prostory byly inspirací pro některé prvky ve hře. Mezi návštěvníky je o ni poměrně velký zájem, návštěvnost objektu se nám zvýšila o 33 %.

Kdybys měla neomezené možnosti, jaký sen nebo velký projekt bys chtěla v muzeu uskutečnit – a na který dosavadní úspěch jsi nejpyšnější?

Mým snem je vytvořit expozici ke kutnohorskému dinosaurovi. Přejí si, aby byla atraktivní jak pro dětské návštěvníky, tak i dospělé, aby byla moderní a splnila veškerá očekávání, což je v dnešní době otázka několika, a ne úplně málo miliónů korun. Expozice bude umístěna v Tylově domě, který byl vždy návštěvníky poměrně opomíjený, a toto téma, byť s Josefem Kajetánem Tylem vůbec nesouvisí, by mu mělo k vyšší návštěvnosti pomoci.

Za mého působení v Českém muzeu stříbra se již podařilo realizovat několik větších investičních akcí. Opravili jsme střechy trežvů a zrekonstruovali pokladnu a infocentrum. Od svého nástupu jsem usilovala o zavedení EPS do objektů Hrádek i Kamenný dům, a to se podařilo. Za to jsem velmi ráda, protože účta k zachování kulturního dědictví a jeho ochrana je naším primárním cílem. Všechny tyto investice financoval Středočeský kraj a patří mu velký dík.

Děkuji ti, Lenko, za tvůj čas i odpovědi.

Sárka Jurinová

Proč trampujeme

Na osadě.
Foto: Oldřich Straka, 1933

První trampové na osadě Údolí Děsu, 1921.

Tramping je fenomén, kterému bude brzy sto deset let. Letos ho Středočeský kraj po právu zařadil na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury. Stalo se to v místě vzniku

ku trampského hnutí, tedy v okolí Prahy a řek Sázavy, Berounky a Vltavy.

Už v době, kdy byl tramping sotva dospělý, napsal Bob Hurikán Dějiny trampingu a od té doby nejen nadšení trampští literáti, ale i historici popisují pestrobarevný a mnohovrstevnatý fenomén. Etnografové se zabývají životem a vývojem osad, specifickými estetickými projevy inspirovanými americkým západem, ale i jazykem, módou, hudbou, sportem nebo trampskou kuchyní. Vznikají také práce, které tramping a jeho specifické projevy popisují s pomocí vysvětlujících systémových teorií, díky kterým se dozvídáme, jaké společenské jevy vedly ke vzniku trampingu a jeho nových generačních podob a co nám lidem trampování přináší. A to je pohled, kterému bych se v tomto článku chtěla věnovat.

První asociace, která člověku přijde na jazyk, když hovoří o trampingu, je relaxace. Charakteristika jistě správná, ale nikoliv vyčerpávající. Trávit volný čas v přírodě není pro městského člověka ve dvacátém a jednadvacátém století nic neobvyklého. Ve všech zemích západního civilizačního okruhu je běžné provozovat v přírodě řadu sportů různé náročnosti nebo v ní pouze relaxovat.

Ale pouze na českém území se jako volnočasová aktivita vyvinul a ujal tramping. O víkendech se lidé převlékají do úborů připomínajících indiány, kovboje, zlatokopy a vojáky všech armád světa a vyjíždějí na chaty nebo se vydávají tábořit do volné přírody. Rozdělávají ohně třením dřev, oslovují se přezdívkami, soutěží, hrají na kytary, či se jen tak toulají a zcela naivně se přátelí se všemi podobnými jedinci. V neděli doma odloží převlek i přezdívku a umytí a osvěžení se vrací do zaměstnání. Jejich počínání má za více než sto let existence trampingu obrovské množství podob, zároveň ale i svá pravidla. Ve všech, kteří byli trampem v uplynulém století zasažení, zůstávají

vzpomínky na víkendový ideální svět, ve kterém nejvyššími hodnotami byly přátelství a láska k přírodě, na romantiku a humor, kde se všichni vzájemně utvrzovali ve svém idealismu a nechuti akceptovat kompromisy běžného života. Svět, ze kterého čerpali energii pro všední dny i zásadní ovlivnění pro svůj životní styl.

V trampingu je od samých počátků možné spatřovat osvobozující **hru**. Teorie her Rogera Cailloise líčí příznivé účinky her na duševní rovnováhu člověka, popisuje jejich vlastnosti a člení je do několika kategorií, které je možné ve společnosti nalézt. Podle teorie musí být hra **svobodná**, jinak by ztratila povahu radostné zábavy. Tady to není složité, na vandr nikdo nejedí z donucení.

Hra musí být také jasně **oddělena od každodenního života**, vepsána do přesného a předem daného času a prostoru. I tuhle podmínku splňuje trampování snadno. Odjíždíme obvykle na víkend, na osadu nebo do předem dané lokality. Často ale necháváme prostor náhodě a momentální inspiraci a nápadům. Počasí, kamarádi, které potkáme, obsazenost kempu, schůdnost cesty, potřeba doplnit zásoby – to vše může vandr zkrátit i prodloužit, takže můžeme volit jinou cestu, než jsme ještě v pátek zamýšleli. To je ostatně podle teorie her další podmínka hry. Hra je **nejistá**, její průběh ani výsledek nemůže být dopředu určen, hráčům a jejich iniciativě musí být nezbytně ponechán určitý prostor.

Další podmínkou je **neproduktivnost** hry. Během hraní se nevytvářejí žádné hodnoty ani majetek, nic, co by bylo vytvořeno s cílem uplatnit to v ekonomickém koloběhu. A s výjimkou cirkulace majetku uvnitř kruhu hráčů ústí ve stejnou situaci, která byla na počátku hry. To je jedna z podmínek, která vyžaduje nejdůkladnější vysvětlení. Podíváme-li se na trampské počátky kterékoliv generace, nacházíme totéž prostředí, kde je jakákoli produktivní činnost vzešlá z prostředí trampingu podřízena pouze principům zábavy. Pochopitelně

Na osadě Račův údolí, 1933.

Potlach k výročí sto let trampingu, 2018.
Foto: Martin Gregor

se stávalo a stává, že někdo objeví schopnost uplatnit svůj talent objevený během trampování v ekonomické rovině každodenního života. Ale to už je oblast nacházející se mimo hru, mimo tramping, v každodenním životě. Trampské kapely zahrají kamarádům na osadě, jejich případná koncertní šňůra je už ale profesionální činnost mimo herní pole. A totéž platí i o trampech vyrábějících a prodávajících kožené opasky, usárny či péřové spací pytle. Ti všichni velmi dobře vnímají rozdíl mezi vandrem a každodenní prací.

Hra je ze své podstaty vždy **podřízena pravidlům**. Tato pravidla pozastaví po dobu hry působnost běžných zákonů a zavedou během hry zákony nové, které ale platí právě jen během hraní. Všichni to známe: na vandru i na osadách platí jasná pravidla, která se tramp naučí jedině tím, že se stane součástí party a trampského světa.

K této charakteristice se váže i poslední pravidlo, podle něhož je hra **zdáním** ve vztahu k realitě. Hru totiž doprovází specifické vědomí alternativní reality nebo neskrývané iluze ve vztahu k běžnému životu. Tomu také všichni trampové rozumí. Potřeba vyměňovat každodennost za ideální svět vandru je základním tmelícím prostředkem. Všichni trampové vnímají, že je třeba chodit do práce a platit nájem. Mnozí se možná těší na možnost odstěhovat se na chatu a mnohým se to také v penzi splní. Pak ale často iluze pomine a svět dobrodružství začne být narušovaný každodenností, která se do permanentní hry nutně vplíží.

Důležitost relaxace pro člověka vysvětlil mimo jiné sociální psycholog Shalom H. Schwarz, který v průběhu dvaceti let kolem přelomu 20.

V jedné trampské písni se s nadsázkou zpívá, že „tramping je jen 90% strádání a malý kousek romantiky“. Foto: Filip Mužík

a 21. století provedl rozsáhlé výzkumy hodnotové orientace ve více než sedmdesáti zemích světa, především v Evropě a Severní Americe. Výsledky výzkumu mu umožnily sestavit kruhový systém hodnotové orientace rozdělený do čtyř segmentů označených jako otevřenost změně, překročení sebe sama, konzervace a posílení ega. Zároveň ale konstatoval, že vztahy mezi jednotlivými segmenty mohou přinášet lidem problémy. Jestliže jsme silně vázáni k hodnotám, které jsou v segmentech umístěny proti sobě, dochází k jejich **konfliktu**. Takový konflikt hodnot může nastat v momentě, kdy naše výchova k pili, úspěchu a dobře placené práci narazí na vrozenou potřebu laskavosti, tolerance a prospěšnosti druhým. V takové chvíli se ocitáme v hodnotovém střetu až po uši. Takový vnitřní nesoulad nás navíc duševně zatěžuje. Tuto zátěž pak kompenzujeme celou

řadou aktivit, mezi nimiž mohou být i hry, tedy i tramping. Často si pak právě o víkendech říkáme, jestli je nezbytně nutné řídit naše životy imperativem úspěšnosti a výkonu a klademe si otázky po smyslu naší práce. Hrát si na ideální svět pak může být velkou úlevou pro duši.

Pohlízet na svět trampů optikou vysvětlujících teorií může být zajímavá, a dokonce dobrodružná činnost. Její předchozí nástin je jen malou ochutnávkou možností, jak na úžasný fenomén trampingu pohlížet. Zajímavé může být zamyšlení se nad historickým vývojem trampského hnutí a jeho proměnami v různých politicko-sociálních podmínkách. Uvažovat můžeme i o jeho srovnání s jinými typy světových hnutí s obdobnými vlastnostmi. Ale to už se do tohoto článku nevejde. Tak ahoj a třeba zase jindy!

Irena Irča Děkanovská

Trampská svatba, 2022.

Návrat starých odrůd do krajiny Jílovska

Výsadba K Ráčku na podzim 2022.

Ohlédnutí do historie

Již od dob Marie Terezie jsou české země vyhlášené svojí cestní sítí, která je osázena mnohde ovocnými dřevinami, které bylo nařízeno ošetřovat řezem, v případě potřeby dosazovat a také ovoce sklízet a uchovávat. Toto nařízení mělo hlavně sloužit k zajištění dostatku ovoce pro potřeby pochoduujících vojsk.

Tato péče o aleje a stromořadí se v zákonech přenesla i dále a ze zákonů naší země byla vymazána až po roce 1989. Díky tomu máme okolo silnic velmi mnoho ovocných stromů vysazených přibližně v 60.–70. letech 20. století. Předchozí vlna výsadby nastala ve 30. letech po mrazové kalamitě, která zasáhla celou republiku a mrazem uhynulo podle oblasti 30–50 % ovocných stromů.

Díky těmto vlnám a díky tomu, že byly vydány doporučené sortimenty pro tržní sady

a pro aleje okolo silnic, nám rostou a jsou k dispozici odrůdy jabloní jako Malinové hornokrajské, Landsberská reneta, Parména zlatá zimní či Boikovo.

Po revoluci nastalo takové „vakuum“, kdy se nedosazovalo, nebo jen málo, a stromy začaly chřadnout, neboť se o ně nikdo nestaral. Spíše s rozvojem motorismu byly a stále jsou velké tendence

ovocné stromy či stromy obecně u silnic kácet pod záminkou vyšší bezpečnosti.

Nakonec se přeci jen díky rozvoji ekologického ovocnářství a rozdmýchání zájmu o stromy v krajině podařilo stromy nějak udržet, alespoň okolo silnic IV. a III. tříd.

Současnost

Nyní se okolo silnic hodně vysazuje díky iniciativě *Sázíme stromy*. Díky ní jsou osázené silnice i cyklostezky v okolí obce Libeň u Dolních Břežan, dále okolí obce Herink u Modletic a také v okolí Jílového jsme s nimi již dvakrát sázeli.

První sázení bylo v roce 2022 od rybníku Ráček směrem k bývalé skládce podél bývalé polní cesty, která vede nyní pastvinami. Tam jsme vysázeli relativně široký záběr odrůd jabloní jako je Malinové holovouské, Malinové hornokrajské, Harbertovu rene-

tu, Blenheimskou renetu a Landsberskou renetu. Dále Grávštyňské červené, Bernské růžové, Croncelské, Boikovo, Parménu zlatou zimní a oblíbené Matčino. Také několik hrušní odrůd Grosdemange a Pařížanka, dále třešně odrůd Napoleonova, Kaštánka a Hedelfingerská. Tím, že tam jsou pastviny, tak nakonec bylo nutné výsadbu upravit a na exponovaných místech zpevnit konstrukci okolo stromků, neboť krávy si jich nějak nevšímaly.

Jabloň Grávštyňské červené.

Se spolkem *Sázíme stromy* byly pod záštitou města také vysazeny i další ovocné stromy, a to na cestě, která spojuje Jílové a Radlín od Vopálekovic kapličky až k Bille. Tato výsadba proběhla na jaře tohoto roku 2025.

Vysázeli jsme opět místní odrůdy jabloní jako letní odrůdu Borovinka, zimní odrůdu Panenské české a Matčino. Protože je to bývalá třešňovo-švestková alej, vysadili jsme hlavně třešně, které byly vybírány tak, aby dozrávaly postupně. Jsou to odrůdy Burlat, Kaštánka, Karešova, Donisenova, Hedelfingerská a Napoleonova – tedy odrůdy, které v této aleji rostou nebo byly na Jílovsku nalezeny. Švestky, které v aleji rostou, jsou silně napadené virovou šarkou, a proto jsme vybrali odrůdy, které jsou již odolné, a to Čačanskou leptici, Wangenheimovu a Althanovu renklódu.

Chtěli jsme cestu udělat pestrou, aby tam stále něco zrál, a proto jsme přidali ještě několik odrůd letních hrušní, které jsou zde nejchutnější oproti hrušním později zrají-

Jabloň Malinové krajské.

Žlutoplodná třešň Donisenova.

cím - zde v kraji hojně rozšířenou Solanku, Jakubku českou jako nejranější hrušeň a Růžovku jako zajímavost.

V krajině je také ovocem osázena cesta na Boží skále, kde jsou vysazeny odrůdy renklód jako je Ontario, Tipala, Althanova a Zelená ryngle. Dále mirabelka Nancyská a švestka Zimmerova a Bystrická.

Výběr odrůd je u všech výsadeb volen tak, aby byly pestré co do doby dozrávání a současně aby se do krajiny navracely odrůdy, které zde rostly či rostou. To zjišťujeme jako Okrašlovací spolek (**osjilove.estranky.cz**) v rámci mapování ovocných

druhů, které probíhá na Jílovsku již od roku 2019 pod záštitou Českého svazu ochránců přírody – program záchrana starých odrůd (stareodrudy.cz).

Tímto bychom také rádi poděkovali městu Jílové za podporu při výsadbách a okrašlování, stejně tak spolku *Sázíme stromy* za realizaci. Také všem, kteří se o stromky starají a Vám všem, kteří máte mladé stromky v úctě a ovoce z nich si sklízíte a budete sklízet tak, aby stromek nedošel úhonně.

Vojtěch Ptáček,

Předseda Okrašlovacího spolku v Jílovém

Ranná třešeň Kaštánka.

Zlepšování oplůtků proti kravám.

Jarní výsadba stromků podél cesty na Radlák v letošním roce.

Opilej parník

Jedním z krásnejch zážitků, i když s trochou tragikomickým koncem, byla jedna ohromná jízda na parníku, jinak parasu, mlaskáči či neckách. Posádku tvořil kapitán Půhon, zvaný Holokrčka, bodrej plavec, kterej okusil vysoký moře, a plavčíci. Samí hodní a žízňiví jako Franta Novák, Jarda Strojník, pokladníkem byl Honza Mrázek a jedinej doopravdy hodnej byl kormidelník, protože měl žaludeční vředy a nemohl chlastat.

Na počátku všeho bylo pozvání k táboráku na Ztracenku. A jak jinak nahoru k vysněnému táboru, než po vodě? Kýžená sobota přišla s krásným sluncem, a tak jsem skončil práci a hurá pěšky z Modřan na Zbraslav, kde jsem měl ujednáno, že na mě parník počká.

Jó, abych nezapomněl, k posádce patřila ještě velice pohledná paní kantýnská, kuchař a výčepník. Na palubě i v podpalubě byl už citelně znát vliv cesty od Palackého mostu na Zbraslav, a jak jsem zjistil, měl jsem co dohánět. Byli tu zpěváci, kytaristé, banjisté, mandolíny i dvojce housle tu kvílely, zkrátka, byla to hudební, ale pomalu už i opilá loď. Sličná paní kantýnská roznášela piva a různé lahody, a to vše bez placení. Říkal jsem si, hernajs, tady to ale vedou, to je ale důvěra. Kapitán jen zářil a motal se kolem kantýnské – no bodej! Hrál se a zpívalo doslova na všech místech parasu, takže nebylo ani slyšet klapot parního stroje.

První zádrhel nastal u Vranské přehrady, když se motající posádka nemohla trefit do přehradních vrat. Franta ke všemu zlomil bidlo a vodřel pravej bok lodi až na kost. Za strašného řevu pasažérů, pamatuju se, že při tom nárazu si jedna babička překousla jazyk, loď v bazénu konečně stoupala vzhůru k přehradě, ale s ní stoupala i naše nálada. Strojníci byli pořád nahoře, aby o nic nepřišli, a tak jsme byli každou chvíli bez páry, oheň dohasínal, jako ráno táborák. Vždycky to chvíli trvalo, než se to jakž takž zmátlo, řilo a loď mohla plout dále vzhůru k vzdálené Davli. Tam jsme to řízli kolem pilíře mostu a vjeli do krásné vody na úpatí osad Dvě řeky, Omahy, Mandátu a řezali jsme to svižně do kolébky trampingu Štěchovic. Tam paras přirazil dost obstojně k přístavu, ale loď už hučela jak sršní hnízdo. Byla to spíš opilá než hudební loď. Kapitán měl jet pouze do Štěchovic, ale nabídl se, že to s náma vezme až na Ztracenku, prej posádka se taky bude veselit k táboráku.

Loď se pomalu odlepila od přístavu a nastoupila další pouť nahoru proti proudu Velké řeky. Jeden z mužstva se placetil na palubě u komína, když si to parník hrnul už plnou parou k mostu. Ve slabé chvílce strážlivosti si říkám: „Hergot, proč ty chlapi neskláněj komín? To bude asi nějaká nová finta.“ Ale vtom už hromová rána a paras bouchnul komínem do mostu. Most to sice vydržel, ale s parníkem bylo zle.

Komín nejenom placatej, ale utržený padal na hlavy cestujících. Panika. Někdo vykřikl: „*Loď se potápí – všichni přes palubu!*“ a někteří... srandisti to skutečně promptně vykonali, aby se panika řádně rozhořela. Bylo slyšet zoufalé výkřiky jako: „*Narazili jsme na tvrdou vodu!*“ Plavčíci křičeli: „*Svíňte plachty, jedné kamarádce se srazilo mlíko! Rozviňte plachty!*“ Prostě matky plakaly, děti se radovaly a muži, pokud mohli, koukali svěřepě. Vypadalo to, jako když nastal konec světa.

Plavba tedy skončila neslavně, přivolał se místní kovář a všichni dostupní zámečníci. A my holt šli na Ztracenku po svech.

Návrat domů opět parníkem se známou posádkou, kantýnská opět půvabná, zásoby vrchovatě doplněny. Komín jakž takž přinýtován a je naděje, že loď do přístavu dopluje.

Při placení za pivo a různé nápoje jsem byl trochu vyjevenej a se mnou i valná část kamarádů. Říkáme si, to není možné, to je nějaká útrata. Paní kantýnská se jen usmívala, mávala rukou a pořád jen opakovala: „*Takhle krásně jsem se v životě nepobavila!*“

Ale ty konce.

Po dvou měsících úspěšných plaveb byl při inventuře zjištěn mañas přes dvacet tisíc korun a půvabná paní kantýnská šla na filtrovaný vzduch. A s ní za mní i náš chrabrý kapitán.

Pepa Braun

Plavci na Sázavě

Voroplavba na Žampachu.

*Voroplavba se stala slavným a dodnes vzpomínaným obdobím zajišťujícím živobytí mnohým obyvatelům obcí a samot podél řeky Sázavy. Spišovatel **Jan Morávek**, narozený v roce 1888 ve vorařské obci Kamenný Přívoz, ještě stihl zažít slávu sázavských plavců, kterou skvěle zpracoval do svých románů *Plavci na Sázavě* a *Plavecký mariáš* (zfilmován v roce 1952). Přijměte krácenou ukázkou z kapitoly *Plavci* z jeho vzpomínkové knihy *U nás na Sázavě*. Hodně vody od té doby protéklo Sázavou a hodně se toho změnilo...*

Za mých dětských let bývaly u nás dvě plavecké party dobře po dvaceti chlapci. Tady to není žádné hanlivé přízvisko, naopak, myslím tím muže jako hrom. Opravdu byli takoví, většinou „dvouposchodoví“, těžcí, hlaholní, nebojsové, rváci a pijáci, ale pracanti k pohledání. Od svatého Josefa, kdy se po jarní povodni voda „srovnala“, až do svaté Kateřiny, to jest do zámrazu, byli na vodě, na břehu a v lese. V zimě káceli stromy a vozili domů vrchovaté trakaře nebo sáně dříví, jímž byly chalupy doslova obloženy. Uhlím se u nás velmi málo topilo, bylo pro ně příliš daleko. Místo něho se u nás dobývaly pařezy, při nichž se člověk třikrát ohřál: prvně, když je dobýval, po druhé, když je štípal, a po třetí, když jimi topil. Trhali je střelným prachem jako skálu, a to bylo něco pro nás kluky! Za dřevařskou práci byli málo placeni, asi 55 krejcarů za pevný metr loupaného dříví. Nebýt toho, že si mohli odvézt větve a vršky stromů a zásobit se tak palivem, byli do lesa nešli.

Ovšem, bylo těžké nejít, když byli s lesem svázaní plavectvím. Pomáhali svázet plavecké dříví z pasek na břehy řeky nebo je shazovali po smyčích a splazech přímo na vaziště vorů.

K jaru dělali plavecké „potřeby“: sekali vořiny a kroutili nad ohněm houžve z kmínků malých smrčků. I za tuto práci byli nedostatečně placeni, ale tu už dělali jako zaměstnanci dřevařských firem a patřila k jejich řemeslu. Vídal jsem je mokré a uplounané vracet se

domů z lesa za předjarních plískanic, vyhublé jako luňáky. Poněvadž si za letní plavby nic neušetřili, zadlužili se za mouku ve mlýně, za omastek u řezníka, za pivo v hospodě, za zboží u kupce jako Prajzí, řečeno jejich mluvou. Všude „viseli“ na černých tabulích a na futech, křídou hustě popsaných jmény a řadou cifer. A tak už v únoru plavečtí faktoři naléhavě žádali pražské dřevařské firmy, v jejich službách stáli, aby poslali do vsi účetního se zálohami „na boty a kazajky“, jestli páni nechtějí, aby jim plavci do jara „pokapali“. Pan účetní přijel tedy jako spasitel na fiakru, každému dal na velké schůzi v hospodě dvacet zlatých zálohy, ale to se musel člověk upsat firmě na novou celoroční služebnost. Dvacet zlatých byl velký peněz, zdaleka však nemohl přikrýt bídu plavců. Na ty boty a kazajky se obyčejně nedostalo, to bylo jen takové falešné pojmenování zálohy, žaludek byl přednější.

O těch plaveckých kazajkách a botách mělo by se také mluvit. Kazajky byly pestré, tuším kalmukové, a boty s vysokými holínkami ze silné hověziny. Podrážky na dva couly a v nich důkladné hřeby, někdy hranaté, aby neklouzaly, na podpatcích podkůvky, při náledí opatřené ostrými šrouby. Nosit takové boty

Poškozený pramen Na babách pod Medníkem, kolem roku 1930.

vyžadovalo otužilost, ale do vody, na kladí a do kamení byly jistě dobré. Vyrobit je znali jenom místní ševci.

Na jaře, když se voda přestala přelévat přes jezy, šli plavci „nahoru“. Nahoru znamenalo do Čerčan, kde na pobřežní louce byl jejich „stan“. Tam totiž začínalo jejich povodí a sem splouvali prameny plavci z horní Sázavy, od Zruče a Kácova, zvaní proto „horáci“. Dále plavat nesměli, to rozdělení na horní a dolní vodu byl prastarý zákon. Hořejší plavci plavali jen na jaře při větší vodě, v létě, když Sázava opadla, byl její hořejší tok nesplavný. Vázali proto vory hned v zimě na pobřežních rovinách, aby je jarní voda zvedla. Když faktor dostal zprávu, že prameny horáků jsou už v Čerčanech, šli plavci nahoru, aby je splouli do Prahy. Plavba po dolní Sázavě nebyla lehká. Řeka je tu kamenitá, samý zákrut, má velký spád a nad mlýny vysoké jezy. Proto byly sázavské vory úzké, o jednom vesle, které vyčnívalo na předáku jako čapí zobák. Do pramene se vázalo i deset vorů. Provést pramen bez poškození z Čerčan do Pikovic na „tichou vodu“ bylo vysvědčením odvahy a odborné zkušenosti. Jen naši lidé, kteří znali v řece každý kámen, záludný proud a vír, lidé vyrostlí na zdejší vodě, mohli to dokázat. Leč i těm se někdy přihodilo, že „rozbi-li“ a zůstali mezi kládami mrtví nebo si odnesli z té „paseky“ polámané údy. Záleželo na plavci u vesla, na vrátném, a proto plavci, kteří chtěli být vrátnými, museli skládat přísné zkoušky u vodního práva v Praze. Vrátný měl na stojce za veslem vyvěšenou svou firmu stejně jako dřevařská firma, pro kterou plaval. Tento bílý pruh voskovaného plátna s červeným písmem byl jeho chloubou. Vrátní byli většinou staří, zkušené plavci.

Stavba pramene na vazišti pod Zručí nad Sázavou, cca kolem roku 1935.

Vyprošťování pramene u Březiny nad Sázavou, rok 1938.

Když přišel rozkaz „nahoru“, byla vesnice vzhůru. Nastával lepší čas, otevřel se zdroj lepšího života. Plavci chodívali do Čerčan pěšky, a poněvadž je to několik hodin cesty, vycházeli brzo po půlnoci. V okénkách chalup zaplála rudá světélka a vesníci se rozléhalo houkání. Plavci se svolávali. Pak se dali na pochod plaveckou stezkou po břehu, jeden za druhým v dlouhé řadě za faktorem, sekery a nebozezy na ramenou jako středověcí žoldáci. Na čerčanské louce naskočili na horácké prameny, prohlédli si jejich vazbu a zastrčili do svleků vesel zelené májky. Pak teprve od-

vázali šlahouny a odrazili. První plavba byla slavnostní. Na Přívoz připlouvali kolem poledne. Celá ves už na ně čekala. Když se v záhybu řeky nad vsí u hajnovky v Lapačích objevil první pramen s houkajícími plavci, vyrojilo se všechno na břeh. Děti jim běžely vstříc a zpívaly křičely:

*Plavci plavají,
chleba nemají,
pod vodu lezou,
kamení bryžou...*

Ženské podle jakési pověry vynášely a házely do vody smetlí ze seknic a mlynářští, kovář, kolář a vůbec kdekdo vesele na plavce pokřikoval. Ves se radovala a pyšně se dívala na své plavce, kteří plavali po jarní vodě jako když hřmí. Jakkap neměli být furianty, když lidé trnuli strachy nad pramenem řítícím se do vrat jezu, pod kterým divoce vířily zpěnné proudy! Předák jako šíp sklouzl do propustě, ponořil se do vody, která oblila plavce až po pás, ale vzápětí se vynořilo veslo jak čapí zobák a s ním vrátný, řídící jistě pramen příbojem. Vody měli plné boty, ale pýcha a statečnost je zalévala ještě víc než voda. Houkali bujaře a jeli „šípou“ k Žampachu. Do večera byli v Praze na Zlíchově, odevzdali v přístavu prameny a po rychlém občerstvení v plavecké hospodě spěchali k vlaku, aby se ještě v noci dostali do Čerčan. Ráno zase vypluli, zastavili se na hodinku doma a pak hajdy dále do Prahy. Tak to šlo neustále jako když hrom bije, dokud byly v Čerčanech prameny. Když je spluli, začali na svých vazištích vázat sami vory a tu si teprve trochu oddechli. Ale za sdělávání vorů byli méně placeni než

„Hornácké“ vaziště vorů u Kácova, kolem roku 1930.

za plavbu. Za splutí pramene z Čerčan do Prahy dostávali tehdy 18 zl. Míneňa je stará rakouská měna, jeden zlatý se rovnal stu krejcarů, později dvěma korunám. Podle předpisu museli být na pramenu tři plavci. Trvala-li jim plavba dva dny i s cestami, vydělal si každý asi tři zlaté denně. Z toho si ovšem museli platit jízdné, nocležné a celé živobytí. To byla věc faktora. Jedlo se, pilo se a vůbec všechno se dalo na společný řád. Když občas faktor s pány vyúčtoval, sešli se plavci ve své hospodě k „dělení“. Bývalo obyčejně bouřlivé, neboť skoro každý se cítil faktorem ožizen. Vyčítali mu, že si vydaje ve svůj prospěch zvětšuje. Nebo: já tam tehdy nebyl, nejed sem a nepil, nebudu platit za ostatní! A to, co si dal faktor navíc, to mám platit taky...? S faktorem však nikdo nehnul, všechno po něm sklouzlo jako voda po kachním peří, a nakonec to plavci v nové svornosti zapili.

Faktorství byla špatná instituce, ale plavci se bez ní neobešli. Nedovedli se nikdy odborově organizovat a zformovat v pracovní družstvo. Dospěli k tomu až ve třicátých letech, ale to už bylo pozdě. Za okupace doplávali vůbec...

Pravda, že faktorem byl obyčejně nejzdatnější plavec, který uměl psát a číst a počítat, a hlavně dovedl jednat s firmami – každý jím tedy nemohl být – ještě nezaručovala jeho poctivost k pracovnímu celku v otázce peněžní. Skoro každý faktor se zkazil a nespokojil se jen se zvláštní odměnou za svou faktorskou činnost. Za pramen splavaný do Prahy pobíral mimo mzdový podíl tři až čtyři koruny – později, dříve jeden zlatý – „vejšky“, jak se tomu plavecky říkalo. Dřevařské firmě se podařilo často zvýšenou „vejškou“ získat faktora pro sebe. Doplatili na to plavci horšími mzdovými smlouvami. Při účtování společného řádu nemohl ho také nikdo kontrolovat, dovedl se

už s hostinskými domluvit. Vždycky mu zůstalo něco za nehty, byl-li zřítný. Při vši nenávisti či spíše závisti ho plavci přece respektovali, to už bylo vžitě, potřebovali ho v mnoha záležitostech, ve kterých se nevyznali. Hlavně od něho potřebovali zálohy, těmi si je kupoval. Nejhorší však bylo, že faktorství se stalo dědičným údělem dvou rodin. Faktorské rodiny Loučilova a Dolejšova bývaly plavecká šlechta. Vládly svými partami jako oddíly vojáků. Nenáviděly se na nůž a rozdělily řeku i ves na své domény. Jejich nepřátelství skončilo až vymřením loučilovské dynastie, ale ani pak nebyl klid, přestože se plavci sjednotili pod jedním vedením. Na obzoru se ukázal nový nepřítel.

Byli to horáci, plavci z horního povodí. Třeli ještě větší bídu než dolejší. V kraji průmyslu nebylo, zemědělství bylo stejně chudé jako u nás a do Prahy to bylo daleko. Teprve vybudováním posázavské lokálky si uvědomili, že by po splutí pramenů do Prahy měli dobré zpáteční spojení s domovem a že tedy odpadá hlavní příčina, pro kterou plavili prameny jen do Čerčan: dlouhá cesta pěšky z Prahy domů. Od té doby začala jejich invaze na dolejší vodu. Uvědomili si ovšem ještě další překážky: odpor dolních plavců a nebezpečnou splavnost dolní Sázavy. První doufali překonat pomocí firem, které konkurenci mezi plavci rády viděly, druhou dokonalým poznáním řečiště od Přívozu dolů. Šli na to lišácky nevinně. Plavební dráha řeky se každý rok v létě, kdy voda zapadla, provalovala, čistila. Bývala to práce plavců. Naši se však k ní nikdy neměli. Předně snažili se v ten čas splavat co nejvíc dřeva, za druhé to byla špatně placená rumařina. Podnikal ji zemský úřad, vodocestné ředitelství. Při nezájmu dolejších plavců bylo lehké najmouti na ní horáky.

Ti se tak seznámili s řečištěm v nejhorších úsecích a příští jaro objevili se s prameny na dolní Sázavě. Nastal poplach jako za vpádu nepřítele, celé povodí se proti nim vzbouřilo. Lidé jim z břehů hrozili, kamenovali je, ba dokonce na ně stříleli. Horáci nepropluli. Neznali zálužnosti řeky, pod Žampachem ve skalách rozbili. Jeden se utopil a ostatní byli vytaženi našimi ze změti klád s polámanými údy. Na čas byl pokoj. Bída však žene člověka i proti peklu, a tak se horáci pokusili o nový výboj. Tentokrát propluli, ale nebylo jim to nic platné. Naši se o staré právo připravit nedali a vyhrožovali jim sekerami. Před úřady hořejší zoufalci prohráli z formální příčiny: neměli vrátenské zkoušky na dolní vodu! I čas jim byl nepříznivý. Nahoře se přestalo kácet plavecké dříví. Ve dvacátých letech se to však najednou obrátilo o celé kolo. Lesní revíry na horním Posázaví byly zničeny katastrofální smrští a k dovršení zkázy je přepadla mniška. Na březích se váleli hromady smrkových kmenů. Ovšemže se plavalo, překotně plavalo, a nezáleželo na tom, kdo dříví splave, jen když bude pryč. Tak se horáci dostali na dolní Sázavu, udělali u vodního práva vrátenské zkoušky a privilegie dolejších plavců padla. Plavalo se ještě v třicátých letech, leč čím dál tím méně. Mladí lidé opouštěli řeku, jdouce za lepším a jistějším chlebem. Zbytek zralého dřeva vyvezli za okupace Němci a plavci doplávali – hořejší i dolejší. O plavcích se budou vyprávět jenom báje jako o jílovských hornících...

Fotografie zachycující sázavské plavce a voroplavbu pochází z archívu Regionálního muzea v Jílovém u Prahy.

Poslední plavec Jan Váňa z Kamenného Přívozu, kterému se přezdívalo Starý Cinkal.

Celý můj majetek je kuň, uzda, sedlo a pár šestiraňáčů

Byly doby, kdy v kaňonu pod Medníkem podél Sázavy – Zlaté řeky bylo víc kovbojů na čtvereční míli než na samotném divokém západě. Nicméně se našli Češi, kteří si splnili svůj zámořský sen, a jedním z nich byl mladý sokol s dobrodružnou krví v těle, Antonín Hanuš.

Antonín Hanuš – Arizona Bill se svým koněm Pintem.

V sedmnácti letech opustil svoji vlast, aby po dlouhém putování světem zakotvil na tehdy stále ještě divokém západě. V Bohem zapomenuté končině, ve které se z českého „Toníka“ stal cowboy Arizona Bill. O jeho toulavém životě víme dnes – po více jak sto letech – jen proto, že v Praze žila dívka jménem Anna. A té ze svých cest posílal krásné pohlednice a dopisy, ve kterých jí líčil svá dobrodružství. Dívka Anna si je ukládala do kovové krabičky od tabáku, ve které se zachovaly dodnes. Při jejich čtení jsem neustále myslel na podobného dobrodruha, Otakara Batličku, který se na rozdíl od Arizony Billa domů vrátil a své příběhy literárně zpracoval. Škoda, že Antonínův/ Billův život nemohl být taky zpracován, ale to je osud mnohých mladých mužů. Dejme proto slovo přímo Billovi, z toho mála, které o sobě napsal dívce Anně.

Roku 1905 jsem vstoupil na palubu německého parníku Vandalia od Hamburk American Line a podepsal contract na 6 měsíců služby. Vandalia je parník nákladní, žádní pasažéři a cesta z New Yorku do Gibraltaru nám trvala 15 dní. Z Gibraltaru jsme se plavili do Algieru v Africe, po té do Port Saidu v Egyptu a průplavem Suezským do Suez. Poté Rudým mořem do Adenu a Indickým oceánem do Singaporu. Ze Singaporu do Manily (Philippines Islands). Na této cestě jsem přestál nejběžnější bouři, tak zvaný „typhon“ (tajfun). Z Manily do Číny a Japonska.

V Jokohamě jsem parník opustil, přičemž jsem ztratil všechny adresy svých známých nejen v Americe, ale i v Evropě. Avšak všechny papíry a dopisy jsem nechal k zachování u známého v N. Yorku. V Jokohamě jsem pobyl celé tři měsíce a mezitím jsem vykonal cestu na ruském dopravním parníku Demčuk z Nagasaki do Vladivostoku (Sibíria). Poté se mi podařilo dostat místo jako kormidelník na americkém parníku Montana od Pacific Coast Co. v San Franciscu. Na tomto parníku jsem strávil 24 dní, neboť se stroje porouchaly, a my jsme užívali plachet, přičemž byla loď zaháněna daleko na sever do Beringova moře. Dne 2. července 1906 jsme přistáli v Seattle ve státě Washington v severozápadní Americe a již 4. července jsem opět Seattle opouštěl na parníku Spokane na cestě do Britské Columbie a Aljašky a Klondike. Přišel jsem si na dobré peníze a sice asi 120 zl za každých 16 dní. Vykonal jsem tři cesty a v září jsem přistál v San Franciscu „California“. V San Franciscu jsem pobyl asi rok, mezitím jsem vykonal 2–3 cesty na parníku Curacao do Mexika, Guatemaly, San Salvadoru, Nicaragua, Kostariky, Hondurasu a do Panamy. Poté jsem moře opustil a odebral se do Los Angeles, odkud jsem se dostal do státu Nevada. Pracoval jsem u dráhy „Tonopah & Tidewater R.R.Co“. Dráhu jsem opustil a odebral se do světově známých zlatých dolů v Gold Fields. I tu jsem dlouho nepobyl, nýbrž mě osud zavalil do Death Valley (Údolí smrti) při hranicích nevadských, kde jsem pracoval 28 dní v jediných boraxových dolech na světě. Z Nevady jsem se odebral do Arizony do této Bohem zapomenuté končiny světa. Dostal jsem se na velké rancho (8 000 hlav dobytka) jižně od Flagstaff. Stal se ze mne cowboy, asi takový, o jakých čtete v románech Dr. Maye. Zde jsem již dva roky

Se stopařem kmene Hopi. Antonín Hanuš – Arizona Bill i stopař jsou oblečení ve svých nejlepších šatech, a to při příležitosti návštěvy prezidenta Theodora Roosevelta v Grand Canyonu.

a jsem znám po celé krajině co člověk lehkověrný. Dali mě podle zdejšího zvyku jméno Bill, pod kterým jdu stále. Jsem v celku spokojen, ovšem že je to zde velice samotářské. Asi na patnáct čtverečních kilometrů je jeden člověk v celé Arizoně. Stykáme se nejvíce s Mexičany a Indiány kmenů Mohave, Sila – Apach a Komanch. Někdy nás navštíví zlatokopci jdoucí do Bílých kopců... Ovšem nevím, jak dlouho to vydržím...

Z dopisů je znát romantika a dřina nejen z jejich textů. Jsou několikrát přeložené, místy zmuchlané a zašpiněné (na rozdíl od pohlednic, které Bill kupoval a posílal z pohodlí civilizace). Není proto daleko k představě mladého unaveného cowboye, který po celodenní dřině píše na ohoblovaném prkně či koňském sedle při světle petrolejky nebo táboráku dopis dívce do daleké Prahy.

Máme dosti velké potíže s naší poštou, neboť jsem často se stádem od nejbližší stanice vzdálen až 80–110 mil. A tu nás pošta najde až za 1–2 týdny koňmo. Až za měsíc budeme mít hodně práce, neboť nastává „round-up“. Jižně od Flagstaff se již nyní nalézají 60 000 kusů dobytka.

Arizona, jak asi víte, je Bohem zapomenutá pustina, kam všichni vrahové, lupiči a bráči utíkají. Píšeme sice rok 1910, ale zde je civilizace 40 let zpět. Bez revolveru se tu slušný

Momentka z vyjíždky se slečnou Margaretou Frey.

člověk nemůže obejít. Pišete, že u vás je drago a myslím, že je to hlavně maso, zde v Arizoně máme masa nadbytek. Celý můj majetek je pár kusů dobytka, kůň, uzda, sedlo a co mám na sobě mimo dvou šestiraňáčů, to věru není mnoho...

Děkuji za program Prodané nevěsty. Škoda, že zde nemůže koupiti jiné nevěsty než Indiánky. Zvyk kupovati indiánské ženy ale už také zaniká. Co jsem v Arizoně, tak jsem byl jednou přítomen takové koupi. Jeden rancher si koupil Indiánku za 6 býků, asi tucet pytlů mouky, 2 koně a něco na hotovosti...

Ženatý ještě nejsem a snad již asi nikdy nebudu. Na bělošku jsem asi moc hrubý a indiánku si nechci vzít. Škoda, že nejsem v Čechách, kde je tolik hezkých dívek.

My se zde máme na co těšiti, neboť válka s Mexikem je již na obzoru. Mimo to indiáni kmene Navaho, kteří jsou usazeni jednak v Novém Mexicu a jednak v Severní Arizoně, se bouří, pobíjejí bílé obyvatelstvo, kde se jen ukáží, a máme naději, že i indiáni kme-

ne Supai vyhrabou válečnou sekeru a ty jsou našimi nejbližšími sousedy. Supai indiáni 12 mil cesty a Navaho 40 mil cesty od nás. Nuže, musíme jezdit vždy dva pohromadě a býti velice opatrní. Vláda již vyslala dva pluky cavalerie, aby náčelníky potrestaly. Tudiž vidíte, že divoký západ Americký jest ještě pln indiánských dobrodružství, jak přiložený ústřížek novin naznačuje.

Po dráze Santa Fe je nyní dopravováno mnoho střeliva a vojska na hranici Arizony a státu Chihuahua a Sonora v Mexicu.

Bohem zapomenutá pustina to asi možná byla, nikoliv však klidná. Z dopisu je poznat, že se Arizona Bill ocitl i v tzv. Navazské revoltě roku 1913. Tak je dnes nazývána vzpoura Navahů, ke které došlo po zatčení tří sester. Ty se provinily tím, že podle navazské tradice byly ženami jednoho muže. Ten se chtěl původně oženit jen s jednou z nich, ale sestry si prosadily, že si musí vzít všechny. To

se nelíbilo správci rezervace, který nechal sestry uvěznit. Jejich muž zatčení za mnohoženství unikl. Výsledkem byla malá válka, na jejímž začátku manžel se svými přáteli osvobodil své ženy z vězení. Nakonec byli obklíčeni federálními vojáky. Soud tehdy přihlédl k okolnostem a Navahové nakonec dostali maximálně 30denní tresty vězení.

Co se týče zmínky o dopravě střeliva a vojska k hranicím Mexika, tak šlo o intervenci USA proti vojenské diktatuře generála Huerty, která následovala poté, co se generál Huerta ve své politice začal odvracet od USA a hledal podporu u Velké Británie.

Díky za Váš lístek, který jsem dnes obdržel po jeho dlouhém putování Arizonou. Byl mě totiž odevzdán až u „Leés Ferry“ na druhé straně Grand Cañonu a mimo jízdu po lodi a dráze – musel jet 85 mil po 4 koňovém voze přes „Painted Desert“ (Malovaná poušť), načež 60 mil byl nesen od indiánského curyra koňmo do Leés Ferry, kde byl přeplaván přes řeku Colorado, načež putoval opět koňmo 42 míle ke mně.

Zde již pohlednice mění adresáta. Z dívky Anny na jakéhosi pana Josepha D. bydlicího na jiné adrese. Udivilo mne, že i přesto jsou společně v krabíčce od tabáku, než mi vše vysvětlila vnučka paní Anny. Dívka Anna se totiž mezitím vdala a Arizona Bill začal adresovat svoje dopisy jejímu choti, neboť se tehdy neslušelo, aby svobodný mladý muž vedl korespondenci s vdanou ženou.

Zima nám již také nastává – nejhorší doba v roce pro každého „cowboye“. Musíme se potulovati po těchto blizardem zavátých pláních a věru, jest to těžké pro nás všechny. Jak Vám závidím Vaše povolání hezky v teple. Říká se „Všude dobře, doma nejlíp“. U nás jest to věru oprávněné. V létě zato bych neměnil...

Právě se dozvídám z novin o těžké nemoci císaře rakouského a možnosti velké války na Balkáně v pádu jeho smrti. Což abyste tak zavedli revoluci a rozdělili Rakousko a udělali si Českou republiku? Marné sny asi pro nás všechny. Četl jsem, že rakouský konzuláty v New Yorku – Chicagu – Milwaukee a jinde vyslali vojenské listiny odvodní ku všem zbraně schopným rakouským občanům, kteří se ještě nestali občany U.S.A. K tomu zdejší české listy odpovídají, že nikdo nemusí těchto nařízení dbáti, neboť jsme zde v zemi svobody. Liberty for ever!

Sen českého vlastence o samostatném českém státu se v rozšířené podobě uskutečnil o pouhých pět let později. Bylo by hezké vše zakončit slovy, že Arizona Bill navštívil po roce 1918 samostatné Československo, nicméně poslední pohlednice ze dne 3. 12. 1913 obsahuje pouze tento lakovnický vzkaz.

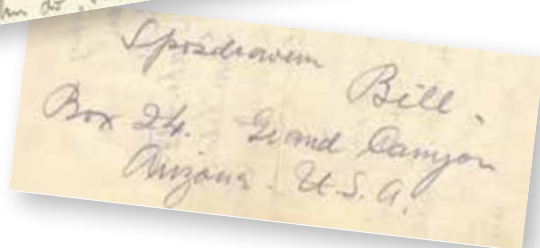
Prosím, nepište mě, až teprve Vám opět oznámím novou adresu. Odjždím až snad do Jižní Ameriky.

B.

Další osudy Antonína Hanuš/Arizona Billa jsou proto obestřeny tajemstvím. Je pravda, že následující válečné události nepřály příliš korespondenci, nicméně i První světová válka měla svůj konec a dalšímu dopisu nic nebránilo v cestě. Těžko proto říct, jestli Antonín Hanuš v Jižní Americe našel to, co hledal, a dnes jsou v jakési (kolumbijské, brazilské, argentinské...) rodině opatrovány dopisy z pozůstalosti po pradědečkovi, posílané z Evropy a psané v neznámé řeči dívčím písmem. Nebo někde v zapomnění už dávno ztrouchnivěl kříž nad hrobem mladého muže, který si pro svůj osud přišel neznámo odkud.

Michael Antony

Z korespondence Antonína Hanuše - Arizona Billa

Regionální muzeum
v Jílovém u Prahy
Vás srdečně zve na

Vánoční PŘEDVÁDĚNÍ

SOBOTA
29. 11. 2025
od 9:00 do 15:00

**PŘIJĎTE SI UŽÍT SVÁTEČNÍ
ATMOSFÉRU DO MUZEA**

Předvádění lidových řemesel, prodej
cukroví, ozdob a dekorací v budově
muzea, jarmark na nádvoří.

Regionální muzeum
v Jílovém u Prahy

Více informací na nebo
na www.muzeumjilove.cz

Středočeský kraj

Střední Čechy
Čestný opát
FM 1007

VSTUPNÉ
50 Kč
30 Kč

Rak & Rak

Štěpán Rak a Jan Matěj Rak

Ten vánoční čas

středa
3. 12.
2025

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy | konírna | 19:00

Předprodej vstupenek na pokladně muzea a na www.gout.net.

Vstupné 300 Kč

Regionální muzeum
v Jílovém u Prahy

Více informací na nebo
na www.muzeumjilove.cz

Středočeský kraj

Střední Čechy
Čestný opát
FM 1007

GoOut

PF 2026

PŘEJE KOČKA FIFI

A VŠICHNI ZAMĚŠTNANCI
REGIONÁLNÍHO MUZEA V JÍLOVÉM U PRAHY

**OTEVÍRACÍ
DOBA MUZEA**
o vánočních
svátcích

22.12. Pondělí

ZAVŘENO

23.12. Úterý

OTEVŘENO

24.12. a 25.12.

ZAVŘENO

26.12. Druhý svátek vánoční

OTEVŘENO

27. – 30. 12. 2025

OTEVŘENO

(29. 12. Pondělí – OTEVŘENO)

31. 12. 2025 – 13. 1. 2026

ZAVŘENO

od 14. 1. 2026

OTEVŘENO

(podle běžné otevírací doby)

Regionální muzeum
v Jílovém u Prahy

www.muzeumjilove.cz

Středočeský kraj

OTEVÍRACÍ DOBA MUZEA:
9 – 12 a 13 – 16 hod.